

26

ЛИСТОПАДА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

*III Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції*

**„НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ІНКЛЮЗИВНОМУ
ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА”**

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
2020**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ВНЗ „ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ „УКРАЇНА”
ПРЕДСТАВНИЦТВО ФОНДУ ІМЕНІ ФРІДРІХА ЕБЕРТА В УКРАЇНІ**

НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

**Тези доповідей
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
(26 листопада 2020 року)**

Хмельницький – 2020

Редакційна колегія:

Чайковський М. Є. – доктор педагогічних наук, професор;

Кондратюк С. М. – кандидат психологічних наук, доцент;

Кравчук Л. С. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Лучко Ю. І. – кандидат педагогічних наук;

Добровіцька О. О. – кандидат педагогічних наук;

Островська Н. О. – кандидат педагогічних наук.

Навчання і виховання в інклюзивному освітньому просторі: теорія та практика : тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 листопада 2020 року). – Хмельницький : Хмельницький інститут соціальних технологій Університету „Україна”, 2020. – 101 с.

Збірник тез підготовлено за доповідями учасників науково-практичної конференції **„Навчання і виховання в інклюзивному освітньому просторі: теорія та практика”** (26 листопада 2020 року).

У матеріалах збірника висвітлено проблеми та перспективні напрями щодо впровадження принципів інклюзивного навчання; вдосконалення змісту і форм роботи з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Атаманюк А. В.

Інноваційне навчання в інклюзивній освіті 7

Вальчук А. М.

Проблеми сучасної інклюзивної освіти..... 10

Дика Л. Л., Голярдик Н. А.

Використання завдань дослідницького характеру зі студентами з особливими освітніми потребами..... 13

Клик С. Е., Геделевич Є. В.

Moodle як інноваційна технологія навчання в інклюзивній освіті..... 17

Кожушко О. О.

Деякі питання інклюзивного навчання в період пандемії..... 20

Константинова С. В.

Соціальна інтеграція студентської молоді з особливими освітніми потребами у процесі навчання (аналіз досвіду США).. 22

Масловська С. М.

Впровадження методів ейдетики в роботі з дітьми, які мають труднощі в навчанні (дисграфію, дислексію, дискалькулію)..... 25

Мозолєв О. М.

Європейські системи організації інклюзивної освіти..... 28

Новікова О. А.

Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей з ДЦП..... 31

СЕКЦІЯ II
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ З ОСОБЛИВИМИ
ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Ковтун О. С., Дарморос О. В.

Освіта і життєві шанси в умовах пандемії..... 35

Огороднікова О. В.

Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами..... 38

Островська Н. О.

Особливості соціальної роботи з батьками, які виховують дітей з інвалідністю..... 40

Петрук Н. К.

Формування комунікативної компетенції в соціально-педагогічній роботі з молоддю з особливими потребами 42

Расказова О. І.

Формування толерантності серед здобувачів освіти як умова створення недискримінаційного освітнього середовища..... 45

Українець Л. О.

Формування соціально прийнятої поведінки і навчання дітей із затримкою психічного розвитку..... 49

Чернушич І. В.

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти..... 53

Якименко А. А.

Правовий захист осіб з інвалідністю у сфері трудових відносин.. 55

СЕКЦІЯ ІІІ
ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З
ІНВАЛІДНІСТЮ: ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Грищенко Л. М.

Психологічні проблеми дітей та молоді з інвалідністю: шляхи їх вирішення..... 61

Добровіцька О. О.

Взаємодія з людиною з інвалідністю..... 65

Кондратюк С. М.

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами у НУШ..... 67

Лучко Ю. І.

Соціально-психологічний аспект адаптації студентів з інвалідністю в інклюзивному освітньому закладі..... 70

Савчук К. П.

Психологічні проблеми дітей та молоді з інвалідністю: шляхи їх вирішення..... 73

Сердюк Л. З.

Психологічне благополуччя особистості: фактори та можливості сприяння в інклюзивному освітньому середовищі... 77

СЕКЦІЯ ІV
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-
ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ
РОБОТИ З ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ
В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Левицька Л. В.

Впровадження інклюзивної компетентності викладачів у Хмельницькому інституті соціальних технологій..... 80

СЕКЦІЯ V

СУЧАСНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ

Кравчук Л. С.

Руховий режим сучасної молоді – соціально-біологічний фактор збереження здоров'я..... 83

Крупа В. В.

Ерготерапія, як новий сучасний метод реабілітації..... 86

Малоголовка О. А.

Особливості адаптації серцево-судинної системи до фізичного навантаження на витривалість у спортсменів-орієнтувальників.. 89

Матвійчук В. М.

Інноваційні методи розвитку фізичного виховання..... 92

Пуча В. І.

Спритність, як одна з важливих якостей в житті молоді..... 95

Савчук О. І., Веретко І. А.

Підвищення рухової активності студентів ЗВО засобами кросфіту..... 98

СЕКЦІЯ І. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Атаманюк Алла Василівна

*викладач циклової комісії комп'ютерної інженерії, облікових та фінансових
дисциплін Хмельницького кооперативного коледжу*

Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

В Україні триває реформування системи освіти. Інструментом становлення нової освіти є інноваційна діяльність, яка полягає у внесенні якісно нових елементів у навчальний процес. Реалізація нових векторів розвитку освіти потребує використання інноваційних технологій, особливо у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, творчого пошуку нових або вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, виховання, управління педагогічним процесом [1, с. 2].

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року підкреслюється необхідність розширення практики інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами у системі загальної освіти. Для практичного здійснення інклюзивної освіти необхідно розв'язати ряд проблем, пов'язаних не лише з матеріальною базою школи і з неготовністю вчителів здійснювати свою професійну діяльність у нових умовах. Нова парадигма навчання в освіті – інклюзивне навчання, як інноваційна форма, потребують визначення науково-методичного апарату її забезпечення та реалізації [2, с. 4].

Інновації в освітній діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами – це використання нових знань, прийомів, підходів, технологій для отримання результату у вигляді освітніх

послуг, що відрізняються соціальною та ринковою затребуваністю. Вивчення інноваційного досвіду показує, що більшість нововведень присвячені розробці технологій [3, с. 11].

Одним із шляхів впровадження роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є інноваційні техніки [4, с. 44].

Інновації в педагогіці – це процес створення та впровадження нових засобів (нововведень) для розв’язання тих педагогічних проблем, які досі розв’язували по іншому; відкриття нових форм, методів, способів педагогічної діяльності, вихід за межі відомого в науці і масовій практиці; творча реалізація нових теоретичних концепцій, ідей, систем навчання та виховання. Інновації в педагогіці пов’язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією (лат. *integratio* – відновлення, об’єднання в ціле окремих елементів) знань і форм соціального буття [1, с. 23].

Інноваційні технології у спеціальній педагогіці мають забезпечити розвиток і саморозвиток особистості учня/студента з огляду на виявлені його індивідуальні особливості як суб’єкта пізнання предметної діяльності і реалізуються у особистісно-орієнтованій освіті. Спектр методик і технологій, що складають її зміст значний: вальдорфська педагогіка, методика Марії Монтесорі, колективний спосіб та індивідуалізація процесу навчання, ігрові технології, модульно-розвивального, проблемного, дистанційного навчання, рівневої диференціації, мультимедійні, сугестивні, інтерактивні та інші [5].

Інноваційні педагогічні технології як процес – це „цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів” (І. Дичківська) [6, с. 57].

Пріоритетними напрямками впровадження інноваційних технологій у навчання дітей з особливими потребами є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя. Успішність організації навчально-

виховного процесу забезпечується за рахунок введення нових технологій, тому педагогічні колективи цілеспрямовано працюють над модернізацією змісту методичної роботи, переорієнтацією вчителів на нову особистісноорієнтовану філософію, методологію роботи з дітьми з особливими потребами. Серед упроваджуваних навчальних технологій в інклюзивній освіті в області є: технологія особистісноорієнтованого навчання, диференційоване викладання, традиційне інтенсивне навчання, проектна діяльність тощо [7, с. 5].

Участь у різних формах спільної діяльності дає дітям змогу всебічно досліджувати, обговорювати питання й проблеми, висловлювати конструктивну критику, робити помилки, вчитися слухати думку іншої людини, інтегрувати нові знання з попередніми та узагальнювати свої ідеї.

Навчання дитини в інклюзивних умовах може бути успішним за наявності адекватних ресурсів і підтримки. Важливим індикатором, який дає змогу судити про майбутню ефективність спроб інклюзивного навчання є і ставлення самого вчителя. Тому можливість вдосконалювати свою майстерність під час спеціально організованих навчальних заходів допомагає педагогам знайти відповіді на конкретні запитання, сприяє підвищенню їхньої впевненості та активнішому залученню до вироблення програм навчання для студентів в інклюзивній освіті. Успіх у створенні інклюзивного середовища можна констатувати тоді, коли у ньому приймають всіх студентів, цінують їх за їхні унікальні риси та надають можливості для навчання й діяльності в різний спосіб залежно від індивідуальних потреб і цілей.

Отже, інноваційне навчання в інклюзивній освіті потребує детального дослідження.

Список використаних джерел:

1. Шило С. І., Савченко Т. В. Удосконалення навчально-виховного процесу на основі впровадження інноваційних технологій як засіб розвитку творчої особистості учасників педагогічного процесу. Запоріжжя, 2014. 30 с. URL : <https://virtkafedra.ucoz.ua/imidg/shilo.pdf>.
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : „СамітКнига”, 2009. 272 с.

3. Атанов Г. А. Діяльнісний підхід у навчанні. Донецьк : ЕАІ-прес, 2001. 58 с.

4. Ковалінська І. І. Модель інклюзивної освіти в умовах Теробовлянського навчально-виховного комплексу. *Інклюзивне навчання в Новій українській школі* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Інклюзивне навчання в Новій українській школі” (26-27 березня 2018 р., м. Теробовля): у 2 ч. / Інститут спеціальної педагогіки НАПН України; упорядн.: А. В. Лапін, Л. О. Сурмай, О. І. Щуцька. Київ : Інтерсервіс, 2018. С. 42–45.

5. Ревуцька О. В. Інноваційні технології в навчанні осіб з особливими потребами. URL : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/20509/1/164-Revutska-265-267.pdf>.

6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. С. 56–72.

7. Савчук Л. О., Юхимець І. В. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Вісник № 4 НДЛ інклюзивної освіти*. Рівне : РОІППО, 2013. 53 с.

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Вальчук Анатолій Миколайович

*к. філос. н., доцент, доцент кафедри правових та інформаційних технологій
Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Основою і передумовою розвитку людини є освіта, отримані вміння та навички. Їх успішна та ефективна реалізація формує конкурентноспроможного учасника ринку. Тобто розширення пропозиції та диференціювання спектру товарів та послуг, представлених на ринку, об'єктивно зумовлюють відповідні процеси і в галузі освіти. Саме потребою у фахівцях, що здатні професійно вирішувати сучасні завдання юридичного, соціального, психологічного забезпечення та охорони здоров'я і розвитку фізичної культури для потреб суспільства, обумовлена підготовка фахівців у Хмельницькому інституті соціальних технологій Університету „Україна”, що має значні надбання підготовки кадрів з використанням вітчизняного та зарубіжного досвіду. Вирішення кадрового забезпечення є чи не

найактуальнішою проблемою будівництва сучасної української держави.

Освіта грає значну роль у створенні фундаментальних умов процвітання суспільства. Особливо значущий вплив здійснює система вищої освіти в нинішній період входження в постіндустріальне суспільство. Цим зумовлена найгостріша потреба пошуку оптимальних шляхів найшвидшого оновлення освітньої системи, виведення її із кризового стану, забезпечення не тільки виживання, але й прогнозованого розвитку системи відповідно до глобальних тенденцій, зумовлених загальними процесами розвитку людського суспільства. Зміни вимог до рівня освіти, зрештою, диктуються інтересами виживання людини як біологічного виду, соціального суб'єкта і носія духовних властивостей. Вища освіта виступає як необхідний елемент розвитку особистості і суспільства, економічної, соціальної, політичної і духовної сфер життя в їх взаємозв'язку. Чи не найгостріше ця проблема стосується повноцінного розвитку людей з особливими потребами та їхньої інтеграції в сучасний соціум. Система вищої освіти є одним із головних соціальних інститутів, покликаних забезпечити якісне входження людини, а особливо молодого покоління в сферу суспільних відносин.

На особливу увагу заслуговує принципова зміна мети навчання та виховання. Тепер нею стає не стільки проста передача певного обсягу інформації, знань, переконань, скільки формування самостійної, творчої особистості, здатної діяти в умовах, яких не було за життя батьківського покоління, в умовах, які швидко змінюються.

Основною метою діяльності вищого навчального закладу є забезпечення умов, необхідних для здобуття особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України.

На один факт сучасної вищої освіти в Україні не часто звертають увагу. Слід відзначити, що формування особистості відбувається не тільки в аудиторії, воно – результат певної учбової, життєвої ситуації. Демократичні цінності вкорінюються у свідомість студента не тільки тоді, коли викладач на теоретичному рівні пояснює йому перевагу такого типу цінностей,

скільки тоді, коли демократичними є самі повсякденні умови навчання в рідному вузі, особливо відносини викладач-студент. Найбільше це проявляється саме в сфері інклюзивної освіти. Творчість, самостійність важко виховати в умовах тотальної регламентації учбової ситуації студента.

Нові завдання освіти вимагають застосування інноваційних педагогічних технологій. Органічною стає потреба в узаконенні множинності освітніх траєкторій, варіативності методик (кейс-системи, тренінгові технології, тьюторство, фасилітація, модерація).

Одним з головних напрямів перебудови освітньої системи є перехід від концепції підтримуючого до концепції випереджаючого навчання, орієнтованого на майбутнє – умови життя і професійної діяльності, в яких випускник опиниться після закінчення навчання. Такий підхід є актуальним, оскільки значна частина знань старіє протягом 3–5 років. Тому головну увагу слід звертати на розвиток творчих можливостей фахівця, його здібностей до дій в умовах невизначеності, на набуття нових знань та навичок, освоєння сучасних методів отримання, накопичення, класифікації знань.

Роль закладів вищої освіти базується на кількох основних елементах: навчання, наукові дослідження, формування вартостей і надання послуг суспільному оточенню. Досягнення поставленої мети та виконання основних завдань розвитку закладу вищої освіти в інклюзивному освітньому просторі має здійснюватись за такими основними напрямками:

1) оптимізація структури закладу вищої освіти, виходячи з поставлених основних завдань інклюзивної освіти, розвитку та максимального використання наявних можливостей;

2) розробка та впровадження заходів, спрямованих на вдосконалення навчально-виховного процесу дітей та молоді з особливими освітніми потребами, покращення методичного забезпечення та підвищення ефективності проведення практики;

3) активізація фундаментальних наукових досліджень щодо інклюзивного освітнього простору із вжиттям заходів щодо

впровадження актуальних наукових розробок колективу в практику, законодавство та навчально-виховний процес;

4) розробка та впровадження заходів, спрямованих на підвищення іміджу інклюзивної освіти та профорієнтаційної роботи з населенням;

5) Здійснення організаційних заходів, спрямованих на збільшення фінансування та покращення матеріально-технічного забезпечення закладу інклюзивної освіти.

Тема дослідження є досить актуальною в світлі проведення реформ українського суспільства і ролі вищої освіти в цьому процесі. XXI ст. висуває нові вимоги до освіти та надає нові можливості для освітньої діяльності в системі інклюзивного навчання.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАВДАНЬ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ ЗІ СТУДЕНТАМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Дика Любов Леонтіївна

*к.філол.н., доцент, доцент кафедри правових та інформаційних технологій
Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Голярдик Наталія Анатоліївна

*к.психол.н., старший викладач кафедри психології та морально-психологічної
підготовки Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

Одним із шляхів реалізації формування та розвитку креативності у студентів інклюзивного навчального закладу є включення в навчальний процес завдань дослідницького характеру.

Говорячи про ефективність використання завдань дослідницького характеру у навчальному процесі в умовах інклюзії як методу формування та розвитку креативності, варто окреслити особливості дослідницької діяльності загалом.

Так, у закладах інклюзивного типу формування дослідницької поведінки студентів – це засіб розвитку та становлення пізнавальних потреб, формування зростаючої мотивації до навчальної діяльності; створення умов для розкриття та розвитку здібностей і обдарувань.

Дослідницька діяльність має таку основу:

- методологічну (засвоєння структури дослідницької роботи і окремих дослідницьких умінь і методів, спільних цінностей і спеціальних для предмета);

- загально логічну (робота над загальними розумовими і логічними вміннями);

- змістовну (оволодіння предметними знаннями й вміннями);

- суб'єкту (накопичення особистісного досвіду здійснення дослідницької діяльності) [1].

Одним із компонентів дослідницької діяльності є дослідницькі вміння, які визначені як система інтелектуальних, практичних умінь і навиків навчальної праці, яка буде необхідна для самостійного дослідження або його частини.

Дослідницьку діяльність у навчальному процесі інклюзивного закладу освіти слід розглядати як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, породжуваний внаслідок функціонування механізмів пошукової активності. Висока мотивація, інтерес, емоційна включеність – необхідні складові дослідницького поведінки, що вказують на наявність пошукової активності.

Варто зазначити, що структурними компонентами дослідницької діяльності осіб з інвалідністю є: спостереження, поетапне фіксування результатів, зіставлення результатів дослідного і контрольного матеріалу за допомогою різноманітних методів і прийомів.

Розглядаючи дослідницьку діяльність як чуттєво-практичну, варто взяти до уваги те, що здійснюється вона теоретично пізнаними засобами, вміннями та навичками, здобутими практично. Цей вид діяльності вдало поєднує чуттєвість і

діяльність, які в повному обсязі відповідають особливостям розумової діяльності людей з інвалідністю.

Варто зазначити, що в процесі дослідницької діяльності стає доступним те, що в об'єктивно існуючій природі не піддається спостереженню. У зв'язку з цим дослідницька діяльність має такі основні пізнавальні функції, як:

- демонстрація зв'язків, недоступних для органів чуття дитини;

- проникнення в саму суть явищ природи;

- вияв природної активності дітей;

- нагромадження життєвого досвіду;

- розвиток вольових якостей тощо [3].

У навчально-виховному процесі будь-якого закладу освіти перевагу необхідно надавати навчальному дослідженню. У процесі дослідницької діяльності практично діє кожен її учасник: знаходить відповіді та пояснення, одержує очевидні результати, перевіряє свої знання і можливості. Незважаючи на складність, така діяльність має високу результативність внаслідок активізації усіх психічних процесів людей з інвалідністю [4, с. 55].

Враховуючи специфіку дослідницької діяльності, педагог повинен орієнтуватися на структуру такої діяльності, функції кожного компонента, зміст вихідних і підсумкових складників [4, с. 56].

Характерною особливістю дослідницької діяльності є те, що вона репрезентує активні методи, невід'ємною ознакою яких є зміни предмета пізнання. Правильно спланований і проведений експеримент характеризується активністю дітей внаслідок особливо загостреного інтересу та допитливості. Беручи до уваги той факт, що результати завжди цікаві, неповторні, унікальні в кожній особи (а кожна з них має справу з багатьма невідомими факторами), особливий зміст викладач повинен вкладати у фіксацію поетапних результатів, підсумок яких дає кінцевий результат [1].

У процедурному відношенні дослідницька діяльність, або завдання дослідницького характеру є найскладнішою, але саме вона відрізняється чіткою структурою, вимагає послідовного

виконання чітко визначених правил і завжди дає очікуваний результат, який є підтвердженням формування та розвитку креативності в особистості [2].

Формування креативності осіб з інвалідністю, на нашу думку, успішно відбувається в ході здійснення продуманої пошуково-дослідної роботи, сконструйованих навчальних ситуацій. Система дослідів дає змогу викладачу сформувати певні дії для аналізу та визначення властивостей об'єктів, предметів, явищ тощо.

Отже, дослідницька діяльність осіб з інвалідністю, або ж використання завдань дослідницького характеру у навчальному процесі закладів вищої освіти інклюзивного типу набуває усе більшого значення.

Формування навичок навчально-дослідницької діяльності в закладах вищої освіти інклюзивного типу – одне з актуальних завдань сучасної вищої освіти, оскільки завдання дослідницького характеру є одним з ефективних методів формування та розвитку креативності в осіб з інвалідністю.

Список використаних джерел:

1. Дослідницька діяльність учнів. URL : <http://ua-referat.com> (дата звернення (дата звернення : 14.11.2020)
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В.О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир : Вид-во Рута, 2006. 320 с.
3. Кучерук О. Організація навчально-дослідницької діяльності учнів як лінгвометодична проблема URL. : <http://eprints.zu.edu.ua/9834/1/4.pdf> (дата звернення : 14.11.2020)
4. Педагогічні технології : теорія і практика : навчальний посібник / за ред. проф. М. В. Гриньової. ; Полт. Держ. Пед. Ун-т. ім. В. Г. Короленка. Полтава, АСМІ, 2004. 230 с.

MOODLE ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Клик Світлана Едуардівна

викладач кафедри психології та соціальної роботи

Хмельницького інституту соціальних технологій

ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

Геделевич Єлена Василівна

старший викладач кафедри правових та інформаційних технологій

Хмельницького інституту соціальних технологій

ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

На формування і розвиток особистості найбільше впливає середовище, в якому вона живе, навчається, працює. Тому сьогодні для ЗВО важливою і актуальною проблемою є проблема створення такого високотехнологічного інформаційно-комунікаційного освітньо-наукового середовища, в якому студент знаходиться щодня в процесі всього періоду навчання у вищій школі, яке повинне відповідати потребам інформаційного суспільства, сучасному стану розвитку науки і техніки, світовим освітнім стандартам і сприяти формуванню інформаційно-комунікаційних компетентностей всіх учасників освітнього процесу від професора до студента.

Серед інноваційних технологій, на основі яких у ЗВО повинно створюватися нове навчальне середовище, де студенти можуть отримати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час та в будь-якому місці, є технології електронного (дистанційного, мобільного) навчання, використання яких зробить навчальний процес більш привабливим, демократичним, комфортним і стимулюватиме студентів до самоосвіти та навчання протягом усього життя.

Одним із засобів інформаційно-комунікаційних технологій, що відповідає зазначеним умовам, є система moodle – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яка є вільно поширюваною системою управління навчальним контентом.

Система moodle реалізує філософію „педагогіки соціального конструкціонізму” і орієнтована, насамперед, на організацію взаємодії між викладачем і студентами в процесі навчання, хоча вона може бути використана і для організації традиційних дистанційних курсів, а також підтримки очного і заочного навчання.

Завдяки концепції відкритого програмного забезпечення, що сповідують розробники системи, особливостям технологічної платформи і своїм функціональним можливостям moodle набуває все більшого поширення в світовому інформаційному освітньому просторі. Сьогодні система moodle використовується не лише в університетах, а й у загальноосвітніх школах, некомерційних організаціях, приватних компаніях, індивідуальними викладачами і навіть, батьками, що самостійно навчають своїх дітей.

Moodle рекомендується навчальним закладам, як найбільш розвинена система електронного навчання, що має багатомовний інтерфейс, зокрема, є локалізація системи українською мовою.

Система moodle надає можливість організувати повноцінний навчальний процес, включаючи засоби навчання, систему контролю й оцінювання навчальної діяльності студентів, а також інші необхідні складові системи електронного навчання [1].

Отже, moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment, вимовляється „мудл”) – це модульне об’єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке називають також системою управління навчанням (LMS), системою управління курсами (CMS), віртуальним навчальним середовищем (VLE) або просто платформою для навчання, яка надає викладачам, учням та адміністраторам дуже розвинутий набір інструментів для комп’ютеризованого навчання, в тому числі дистанційного. Moodle можна використовувати в навчанні школярів, студентів, при підвищенні кваліфікації, бізнес-навчанні, як в комп’ютерних класах навчального закладу, так і для самостійної роботи вдома.

Moodle – це найбільш досконала і поширена в Україні і в світі система такого призначення. На даний момент moodle вже має 129 мільйонів користувачів в усьому світі й продовжує

розвиватися темпами, значно швидшими, ніж її конкуренти. Тобто обрати для впровадження в навчальному закладі саме moodle – це те саме, що обрати, як іноземну мову для вивчення – англійську [2].

Moodle використовується як інноваційна технологія навчання для очної та заочної форм навчання вже довгий час і в Університеті „Україна”, в тому числі й в Хмельницькому інституті соціальних технологій. Він дає можливість глибше засвоїти дисципліну, оскільки крім матеріалів, електронних книжок, презентацій, можна використовувати різноманітні зручні ресурси (URL, вебсторінка, книга, нотатки, папка, файл) та діяльності (глосарій, завдання, тест, тощо) – за допомогою таких засобів можна збагатити курс дисципліни цікавими і пізнавальними відео лекціями, за допомогою посилань розкрити необхідні програми для вивчення дисципліни, тощо. Все це не лише збагачує дисципліну, а й є багато різноманітних контролів засвоєння матеріалу з даного курсу.

На нашу думку, це зручно не лише для студентів очної та заочної форми навчання, а й для студентів з особливими потребами. Таким чином, вважаємо, moodle як інноваційна технологія навчання в інклюзивній освіті. Крім того, дана інноваційна технологія стала рятівником навчального процесу при виникненні ситуації в Україні від 12.03.2020 р. Дана тема є актуальною і потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE : методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук / за ред. Ю. В. Триуса. Черкаси. 220 с.
2. Сайт moodle.org. Що таке Moodle. URL : <https://moodle.org/mod/page/view.php?id=8174> (дата звернення : 11.11.2020).

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Кожушко Олена Олегівна

*к ю.н., доцент, доцент кафедри правових та інформаційних технологій
Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Законодавством нашої держави визначено, що інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

Розробляючи концепцію інклюзивного навчання урядовці зазначають, що інклюзивне навчання часто вважають альтернативою інтернатній системі, за якою діти з особливими освітніми потребами навчаються в спеціальних закладах освіти та змушені проживати в інтернатних відділеннях при них через їх територіальну розгалуженість. Жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії.

5 вересня 2017 року було прийнято новий Закон України „Про освіту”. Відповідно до нього діти з особливими освітніми потребами мають повне право здобувати освіту в усіх навчальних закладах, зокрема й безоплатно в державних та комунальних, незалежно від «встановлення інвалідності». Діти з особливими освітніми потребами мають право на: дистанційну та індивідуальну форми навчання; психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу; інклюзивні та спеціальні групи (класи) у загальноосвітніх навчальних закладах; „підлаштовані” для їхніх потреби загальноосвітні школи і класи, тобто на відповідні архітектурні перепланування; корекційних педагогів, тьюторів, психологів; адаптовані навчальні плани та програми, методи та форми навчання, ресурси спеціальної освіти, партнерство з громадою.

За даними Міністерства освіти і науки України на сьогодні маємо таку ситуацію по інклюзії в освітньому середовищі:

- у 2015/2016 навчальному році в інклюзивних класах навчалися 2720 дітей з особливими освітніми потребами, тобто лише 5,8% від загальної кількості дітей з ООП;

- станом на 1 січня 2020 року в інклюзивних класах навчається 19345 учнів із особливими освітніми потребами. Ця кількість у 7 разів перевищує дані п'ятирічної давнини. На початок 2020 року в Україні створено 13782 інклюзивні класи. Так, у 2019/2020 навчальному році 35% від загальної кількості закладів загальної середньої освіти організували інклюзивне навчання;

- у закладах дошкільної освіти станом на 1 січня 2020 року здобувають освіту 4681 вихованців із особливими освітніми потребами. Також із 2019/2020 навчального року інклюзивне навчання запроваджено в закладах професійної, професійно-технічної та вищої освіти, де інклюзивно навчаються 1312 здобувачів освіти з особливими освітніми потребами [2].

Спалах пандемії коронавірусної інфекції перетворився на виклик для освіти через закриття шкіл та перенесення освітнього процесу в комп'ютер. Що стосується учнів з особливими освітніми потребами, то нинішні заходи щодо подолання пандемії COVID-19 ускладнюють можливість постійного доступу до якісної освіти для них. Криза, спричинена COVID19, також виявила значний розрив між наявними соціальними послугами у громаді та реальними потребами осіб з інвалідністю. До того ж карантин ще сильніше загострив ізольованість і відчуженість осіб з інвалідністю в Україні.

Хоч і уряд на для полегшення адаптації цих осіб в освітньому середовищі на період пандемії розробив різноманітні алгоритми, інструкції, плани, необхідно наголосити на створенні спеціальної служби підтримки освіти, яка б адаптувалася до потреб учнів та їхніх сімей під час навчання вдома. Така служба підтримки освіти повинна злягоджено діяти як на загальнодержавному рівні, так і на місцях. Так, вона повинна забезпечити наявність постійного зв'язку осіб з особливими потребами з вчителем у період дистанційного навчання; технічні та інформаційні можливості учнів та вчителів для роботи вдома дистанційно тощо.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. ст. 380.
2. Інклюзивне навчання. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> (дата звернення 18.11.2020 р.).

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ (АНАЛІЗ ДОСВІДУ США)

Константінова Світлана Володимирівна

викладач кафедри правових та інформаційних технологій

Хмельницького інституту соціальних технологій

ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

Навчання людей з особливими освітніми потребами у закладах вищої освіти на сьогодні стає однією з умов інтеграції у суспільство. Але, приймаючи на навчання таких людей, вищі навчальні заклади стикаються з багатьма проблемами.

Метою даної роботи є дослідження стану освітніх послуг для студентів з інвалідністю у США, вивчення інформації щодо підготовки молоді даної групи до навчання у закладах післяшкільної освіти, труднощі, з якими вони стикаються у процесі здобуття ступеня бакалавра та можливості подальшого працевлаштування.

Громадяни США протягом останнього століття усвідомили значення освіти і її здатність змінювати життя людей. Очевидним стало те, що для того щоб успішно працевлаштуватися, належна увага повинна бути приділена вищій освіті. Оскільки американська нація прагне досягти успіху у конкуруючій світовій економіці, виникає крайня потреба у високоосвічених робітниках, компетентних у діловому, інформаційному та комерційному секторах.

В процесі працевлаштування студенти з обмеженими можливостями знаходяться майже на рівні з студентами без обмежених можливостей. Освітня програма щодо людей з

обмеженими можливостями (The Individuals with Disabilities Education Act) та програма „Жодна дитина не повинна залишитися за межами” (No Child Left Behind Act) офіційно гарантують їм цю можливість. Ці документи мають на меті підвищити рівень академічних досягнень студентів-інвалідів, спростити їх доступ до отримання вищої освіти.

Національна Рада з питань інвалідності (The National Council on Disability) займається розробкою програми щодо реорганізації вищої освіти. Студенти з обмеженими можливостями складають близько 10% усіх студентів коледжів США, більше 80% яких вимагають постійної уваги і спеціального супроводу під час отримання освітніх послуг (National Survey of Educational Support Provision, 2000; National Focus Groups of Youth with Disabilities, 2000).

Під час навчання у вищих навчальних закладах студенти з обмеженими можливостями мають нижчий рівень знань, ніж їх здорові ровесники через те, що під час навчання в школі, вони дуже часто навчаються окремо від інших, в спеціальних класах за полегшеною програмою. Можливо, з цієї причини дана категорія студентів припиняє навчання у закладах післяшкільної освіти в два рази частіше, ніж їх ровесники без обмежень. 85% тих, хто припинив навчання у вищій школі, мають певні вади. Іншою причиною невідповідності студентів з обмеженими можливостями до навчання у післяшкільних закладах освіти є те, що вони рідко відвідують заняття індивідуальної освітньої програми.

Плата за навчання є також однією з основних перешкод до отримання вищої освіти для студентів з обмеженими можливостями. Багато здібних студентів з обмеженими можливостями не можуть отримати вищу освіту через брак коштів. Звичайно, в бюджеті держави є така стаття, як фінансування навчання у вищих навчальних закладах студентів з обмеженими можливостями, але кошти лімітовані та існують певні критерії, за якими вони відбираються та за якими можна просто не підійти під пільгову категорію.

Для надання відповідних освітніх послуг професорсько-викладацький склад вищих навчальних закладів потребує належної підготовки. Викладачі, що працюють з молоддю з обмеженими можливостями, повинні враховувати той факт, що загальнодержавні освітні програми не розраховані на таку категорію молоді і підходити диференційовано до процесу на учіння.

Фактом є те, що у 31% студентів з обмеженими можливостями їх вади були вперше встановлені під час навчання у вузі (NCSPEs, 2002). Лише один з одинадцяти абітурієнтів коледжів у 1998 самі повідомляли про свої обмежені можливості (це можуть бути вади слуху, зору, мовлення, ортопедичні та інші).

Результати досліджень, проведених Національним центром супроводу вищої освіти та іншими установами вказують на наявність значного позитивного розвитку щодо людей з обмеженими можливостями у процесі здобуття освіти та працевлаштування. Однак існують також певні труднощі.

При працевлаштуванні цієї групи молоді виникають проблеми ще й з тієї причини, що роботодавці мусять нести додаткові витрати для створення їм відповідних умов праці. Також молоді люди з обмеженими можливостями отримують за свою роботу менше, ніж їхні здорові ровесники.

Крім того, люди з обмеженими можливостями, які не отримали ступеня бакалавра, значно менше користуються комп'ютером та мережею Інтернет. Це створює значні проблеми, так як студенти не мають можливості отримати інформацію про свої права, використовуючи сучасні технології.

Отже, освіта – це ключовий фактор при працевлаштуванні і покращенні рівня життя людей з обмеженими можливостями. Недоліки академічних установ мають основний вплив на якість досягнень у навчанні людей з особливими потребами.

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ ЕЙДЕТИКИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ТРУДНОЩІ В НАВЧАННІ (ДИСГРАФІЯ, ДИСЛЕКСІЯ, ДИСКАЛЬКУЛІЯ)

Масловська Світлана Михайлівна
директор КУ „Інклюзивно-ресурсний центр”
Віньковецької районної ради Хмельницької області

За статистикою нашого інклюзивно-ресурсного центру, 25-30% дітей, які проходять комплексну оцінку розвитку мають труднощі в навчанні – дисграфію, дислексію, дискалькулію. Це часткові своєрідні порушення процесу читання, письма, лічби, які характеризуються несформованістю вищих психічних функцій і являють собою повторювані помилки читання, письма, лічби стійкого характеру. Такі порушення включені в Міжнародний класифікатор хвороб десятого перегляду (МКБ-10), проте вони не позначаються на загальному рівні інтелекту та інших навичках.

При описі компетенцій (знань, здібностей, вмінь, навичок) таких дітей вчителі-дефектологи та вчителі-логопеди найчастіше відмічають:

- не може впізнати вивчені раніше літери, через що неправильно читає слова;
- вгадує слова, а не намагається їх прочитати;
- не може зрозуміти зміст прочитаного слова, фрази або тексту;
- не в змозі переказати щойно прочитаний текст;
- пише букви дзеркально, плутає схожі в написанні літери;
- труднощі при користуванні ручкою, олівцем;
- припускається помилок під час списування тексту навіть у простих словах;
- не може запам'ятати графічне зображення цифр, виконувати арифметичні дії, розв'язувати задачі тощо.

Формуючи систему корекційно-розвиткової роботи з даною категорією дітей, ми сформулювали гіпотезу: дитина може засвоїти якісно, продуктивно та об'ємно лише ту інформацію, яка перебуває в її свідомості в яскравому образі. Образна пам'ять заповнює відчуття, доповнюючи обмежену інформацію до

повноцінного образу. Включення всіх каналів сприйняття відхиляє принцип „Повторення – матір навчання”. Дитина засвоює те, що побувало в неї на чуттєвому та почуттєвому рівні. Велику роль відіграють емоції: те, до чого дитина має позитивне ставлення, засвоюється на 80%; негативне ставлення – на 60%; байдуже – на 4%.

Саме з метою розвитку образної пам'яті ми використовуємо в корекційній роботі методи ейдетики. Ейдетику психологи називають вчення про суб'єктивні наочні образи, які спостерігаються в дітей та підлітків у відповідній фазі їхнього розвитку. Сутність ейдетичного феномена або ейдетизму в тому, що людина, яка відкриває, володіє здібністю бачити, в буквальному значенні цього слова на чистому екрані, картинку чи предмет, який перед цим знаходився перед її очима.

Таким чином, ми можемо наголосити. Ейдетизм – різновид образної пам'яті, вираженої у збереженні яскравих, наочних образів предметів після припинення їх дії на органи чуття. Людина, яка володіє ейдетизмом, не відтворює в пам'яті сприйняті нею предмети, а ніби продовжує їх бачити.

Для формування в дітей навичок читання, письма, та лічби ми використовуємо такі методи ейдетодехніки: оживлення, входження, трансформації, образні гачки, образне мислення, співвідчуття, графічні імпрровізації, регресія, зв'язні асоціації, метод Цицерона, пригадування, змінюючі модальності, динамічні відповідності, комбіновані методи, фотографічну пам'ять, розвиток пам'яті під час сну тощо.

Наведемо приклад найбільш ефективного методу, який застосовуємо, якщо дитина не може запам'ятати графічне зображення цифр або літер.

Метод побудований на оживленнях „Цифро-буквенний код”.

Його називають ще методом „Ста опорних цифр і слів”. Цифро-буквенних кодів багато, у різних авторів, він різний. Суть методу у тому, що треба перекодувати цифри в слова, слова у речення, речення у розповідь. Під час згадування треба все це утримувати в пам'яті та перекодувати навпаки. У практиці

знайомства з цим методом (з дітьми 2-го класу) ми з'єднали кодування цифр з образами цифр і він став улюбленим методом учнів. Вони вивчають за допомогою ЦБК таблицю множення, формули, історичні дати, роки життя, телефони, адреси, навіть складають кросворди та загадки.

Вважається, що запам'ятовувати цифри складніше, ніж будь-яку іншу інформацію. За правилами „Школи ейдетики”, граючись із цифрами чи літерами, ми кожному з них перетворюємо на образ, який вона нам нагадує, оживлюючи його.

Першою, звичайно, буде одиниця (1). Припустимо, що це казковий хлопчик Пізнайко. Шкалу образів можна розширити, адже будь-який улюблений герой може уособлювати одиничку.

Двійка нагадує лебедя, отже всі птахи можуть бути двійками. Отже, у нас з'явився Пізнайко **1** та лебідь **2**, обидва живі, і в числі **12** вони мають якимось спілкуватися таким чином, щоб не переплутати це число з **21**.

З'явилася трійка (3) та перетворилася, перекинувшись, на двогорбого верблюда. Дитині пропонуємо погратися з числами **23** та **32**, вигадуючи розповідь про пригоди лебедя та верблюда.

Після трійки ми оживимо четвірку (4).

Четвірка більш за все схожа на стілець, що стоїть догори ногами. Отже, всі меблі можуть бути четвірками, навіть холодильник. (Майте на увазі, меблі у нашій грі, як у мультику, можуть розмовляти, стрибати, танцювати тощо.) Пограємо з числом 34. Якщо на верблюда поставимо стілець, то це не буде незвичайним, бо верблюд за фахом – носій. А от коли верблюд влаштується на канапі, то така „картинка” буде незвичною. І так по черзі оживлюємо інші цифри. Використання цього методу з кожним заняттям відкриває все нові й нові можливості.

Ми дійшли висновку, що хороша пам'ять, ейдетична також, є результатом не стільки успадкованої здатності, скільки результатом постійного цілеспрямованого тренування. Системність у будь-якій сфері – обов'язковий чинник хорошого результату.

Список використаних джерел:

1. Блінова Г. Й., Черпіта О. Р. Дидактичний матеріал для подолання дислексії у дітей. Київ : „Проза”, 2000.
2. Войтович Г. І. Використання методів ейдетики в процесі навчання та виховання дітей : навч.-метод. посібник. Хмельницький : ОППО, 2010.
3. Тарасун В. В. Логодидактика : навчальний посібник. 2-е видання. Київ : Видавничий Дім „Слово”, 2011.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Мозолєв Олександр Михайлович

д.пед.н., професор, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

Інклюзивна освіта – це основа, завдяки якій люди з особливими потребами зможуть соціалізуватись у повсякденному житті, брати участь у діяльності своїх спільнот, а також у політичному і громадському житті. Проблема інклюзивної освіти тісно пов’язана з новою парадигмою освіти, в основі якої лежить перехід до нових освітніх технологій [1].

Мета освітньої інклюзії полягає у тому, щоб ліквідувати соціальну ізоляцію, яка є наслідком негативного ставлення до різноманіття. Відправною точкою для освітньої інклюзії є переконання, що освіта є одним з основоположних прав людини й основою для більш справедливого суспільства [2]. Освіта широко розглядається як засіб розвитку людського капіталу, підвищення економічних показників, розширення індивідуальних можливостей для більш повноцінної участі в житті своїх громад.

Аналіз досвіду різних європейських країн підтверджує уявлення про те, що глобалізація, збільшуючи різноманіття культур, мов, соціально-економічного становища учнів, робить проблему переходу до інклюзивної освіти більш багатовимірною. У кожній країні інклюзивна освіта розвивається унікально, залежно від традицій освітньої системи, звичаїв і культури,

менталітету населення, нормативно-правових документів, які визначають організацію системи освіти [3].

Німеччина. Кожна дитина з обмеженими можливостями має право на вибір навчального закладу, має бути забезпечена психолого-педагогічним супроводом, залучена до педагогічного процесу незалежно від ступеня складності захворювання. У вирішенні питань психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання Німеччину з-поміж інших європейських країн вирізняє варіативність його організації, що зумовлена відмінностями у законодавстві Земель. В окремих землях освітні нормативно-правові акти передбачають, що школи можуть мати у своєму штаті спеціальних педагогів і фахівців, які надають допомогу дітям з особливими потребами. Психолого-педагогічний супровід забезпечується педагогічними центрами, які функціонують у кожному регіоні, хоча форми організації роботи можуть бути різними. Центри надають різнопланову допомогу школярам з особливими освітніми потребами, проводять із ними профорієнтаційну роботу, координують діяльність різнопрофільних фахівців, консультують батьків і вчителів. Окрім центрів, підтримку учням з особливими потребами надають служби, що функціонують поза межами шкіл і фінансуються органами місцевого самоврядування [4].

Швеція. Сучасні тенденції у шведській освіті визначають курс на повне розформування спеціальних шкіл і створення на їх базі ресурсних центрів. У всіх територіальних округах країни функціонують центри дитячої реабілітації, співробітники яких надають необхідну допомогу дітям з обмеженими можливостями. Саме ці фахівці входять до основного складу групи спеціалістів, які визначають освітній маршрут дитини з особливими потребами, розробляючи індивідуальні навчальні програми з наданням відповідних реабілітаційно-корекційних послуг [5].

Англія. Головним принципом інклюзивної освіти є надання всім учням повноцінного рівня знань, створення умов для отримання освіти всіма учнями. Високий попит на таку освіту стимулює педагогів і психологів на розроблення нових програм і

видів навчання дітей з різними видами відхилень. Так само основною метою інклюзивної освіти є створення спеціального толерантного середовища, яке стосується усіх учасників освітнього процесу. Такий підхід підкреслює, що всі учні є індивідуумами з різними нюансами, що потребують уваги і розуміння незалежно від своїх фізичних можливостей. Навчання здійснюється на бюджетній і на комерційній основі. У приватних школах можлива наявність окремо обладнаних кабінетів або спеціального обладнання в класах. Інклюзивне навчання так само можна отримати безкоштовно в державних школах [6].

Польща. Для дітей з особливими освітніми потребами існує три види шкіл: школа спеціальна, школа інтеграційна або з інтеграційними класами та загальноосвітня школа. Слід наголосити, що польське законодавство залишило вибір школи батькам. Тобто, діти з особливими освітніми потребами мають змогу здобувати освіту й у спеціальних навчальних закладах, й у закладах масового типу. Водночас перевага надається інтеграційної моделі освіти, яка передбачає наявність класів із меншою кількістю учнів, де поруч навчаються діти з особливими потребами та здорові діти. У таких школах на всіх заняттях основному вчителю асистує спеціальний педагог. У такому класі здебільшого навчається 15–20 дітей, з них 2–3 мають особливі освітні потреби [7].

Отже, головною метою інклюзивного навчання є усунення будь-якої дискримінації в освітньому процесі, забезпечення доступності освіти для всіх. Досягнення цієї мети може бути організовано по-різному, що й спостерігається в освітніх системах різних країн. Успіх інклюзії багато в чому залежить від грамотного використання цілого комплексу педагогічних і психологічних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Prodius O. I. Theoretical and methodological inclusion 's bases of persons with restricted opportunities as management object. Економіка: реалії часу. 2017. № 3(31). С. 76–83.

2. Чайковський М. Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі : монографія. Київ : Університет „Україна”, 2015. 435 с.

3. Перегудова Т. В. Соціальна інклюзія як елемент соціальної політики: європейські уроки для України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 19. С. 98–102.

4. Paulus, C. (2013). Einstellungen zu Inklusion: Die deutsche Fassung des MTAI. URL : <http://scidok.sulb.uni-saarland.de/volltexte/2013/5554/>

5. Göransson, K., Lindqvist, G., Nilholm, C. (2015) Voices of special educators in Sweden: a total-population study *Educational Research*, 57 (3), pp. 287–304.

6. Hart, S., Drummond, M. J. & McIntyre, D. (2007) Learning without limits: constructing a pedagogy free from determinist beliefs about ability’, in L. Florian (ed.) *The SAGE Handbook of Special Education*. London: Sage.

7. Мозолев О.М. Управління розвитком освіти у сфері фізичної культури і спорту в Польщі: упровадження передового досвіду в Україні : моногр. Хмельницький: Видавець ФОП Цюпак А.А., 2017. 504 с.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Новікова Олена Анатоліївна

практичний психолог НВК 9 м. Хмельницького

Вважається, що приблизно 20-25% дітей з ДЦП мають потенційно підлягаючий зберіганню інтелект, проте є вираженими диспропорційність, нерівномірність, порушення темпу розвитку та якісна своєрідність.

Специфічні особливості розвитку пізнавальної сфери дітей з ДЦП характеризуються порушеннями формування вибірковості, стійкості, концентрації, перемикання, розподілу уваги. Дитина застрягає на окремих елементах. Відзначаються труднощі формування довільної уваги. При усіх формах церебрального паралічу відбувається затримка і порушення розвитку кінестетичного аналізатора. Дітям важко визначити положення і напрям рухів пальців рук без зорового контролю.

Порушується процес активного сприйняття навколишнього світу. В силу рухового дефекту утруднюється перцептивна активність, яка у свою чергу веде до затримки розвитку властивостей сприйняття, таких як активність, предметність, цілісність, структурність та ін. Усе це негативно позначається на формуванні образу сприйняття і розвитку зорово-предметного сприйняття в цілому. Порушений цілісний образ предметів, стратегія сприйняття – фрагментарна.

Недостатність сенсорно-перцептивного розвитку пов'язана з низьким рівнем кінстетичного, зорового і слухового сприйняття. Діти з ДЦП насилу засвоюють поняття величини, недостатньо чітко сприймають форму предметів, погано диференціюють схожі форми – круг і овал, квадрат і прямокутник. Відзначаються порушення просторового сприйняття.

У дітей з ДЦП є труднощі в просторово-часовому орієнтуванні. Виражені порушення схеми тіла, із запізненням формується уявлення про провідну руку, про частини обличчя та тіла, ускладнена диференціація правої і лівої сторони тіла, засвоюють важко просторові поняття (спереду, ззаду, між, вгорі, внизу, далеко, близько, далі).

Порушення сприйняття призводить до затримки психічного розвитку і позначається на оволодінні навчальними предметами, оскільки саме воно складає фундамент усієї психічної пізнавальної системи. Порушення у формуванні образної пам'яті (що включає зорову, слухову, дотикову пам'ять) переважно є наслідком порушень сприйняття. Рухова пам'ять розвивається у дітей з ДЦП із запізненням і дуже своєрідно. У деяких дітей з ДЦП механічна пам'ять за рівнем розвитку може відповідати віковій нормі або перевищувати її, тому на початкових етапах навчання вона допомагає освоювати рахунок і читання.

Діти з ДЦП правильно перераховують сезонні зміни, час доби і дні тижня, але утруднюються в розумінні кожного явища, плутають те, що вже було, з тим, що настане, тобто виникають труднощі в осмисленні, в розумінні суті явищ. Словесно-логічна пам'ять припускає достатній рівень розвитку мови і мислення, а оскільки ці функції у дітей з ДЦП, як правило, формуються із

запізненням, то і цей вид пам'яті затримується у своєму становленні. Більш повно діти з ДЦП запам'ятовують яскраві предмети і ті, з яких можна створити більше асоціативних зв'язків.

У дітей з ДЦП є ряд особливостей формування мислення. Наочно-дієве мислення формується з великим запізненням і дуже своєрідне; оскільки дитина з ДЦП позбавлена можливості рухатися або така можливість обмежена, вона пізнає світ, ґрунтуючись лише на спостереженнях і розповідях оточення. Тому дуже часто у дітей з ДЦП має місце вербалізація. Часто наочно-образне і словесно-логічне мислення починають розвиватися практично без фундаменту наочно-дієвого мислення і не ґрунтуючись на чуттєвому досвіді. Затримка в розвитку словесно-логічного мислення у дітей з ДЦП проявляється в тому, що розумові операції формуються із запізненням. Діти насилу встановлюють схожість, відмінності, причинно-наслідкові зв'язки, узагальнюють. Класифікацію предметів проводять за принципом конкретних ситуативних зв'язків, найчастіше за кольором. Зазвичай затримка в розвитку логічного мислення поєднується з низьким рівнем сформованості пізнавальних інтересів, з переважанням ігрових мотивів.

Мовний розвиток дітей з ДЦП характеризується кількісними і якісними патологічними особливостями, які починають проявлятися в домовленнєвому періоді. Вираженість тонічних рефлексів підвищує тону м'язів мови, утруднює дихання, голосоутворення. Подібні порушення артикуляційної моторики затримують формування голосової активності та порушують звукову сторону мови. Мелодико-інтонаційна сторона мови також порушена: голос зазвичай слабкий, такий, що вичерпується, інтонації невиразні. У 65% дітей з ДЦП відзначається дизартрія. При ДЦП спостерігається затримка і порушення формування усіх сторін мови: лексичної, граматичної і фонетико-фонематичної. Насилу формується зв'язок між словом, предметом і простою дією.

При ДЦП мовні розлади утруднюють спілкування дітей з оточенням і негативно позначаються на усьому їхньому розвитку. Розвиток усіх видів діяльності у дітей з ДЦП проходить своєрідно,

пов'язано це в основному з руховою патологією. Оскільки предметні дії ускладнені та зорово-моторна координація часто не сформована, предметна діяльність розвивається зі значним запізненням.

Отже, умовою ефективності інклюзивної освіти дітей ДЦП є психолого-педагогічний супровід таких дітей і проведення корекційно-розвиваючої роботи з розвитку пізнавальної сфери, сприяння розвитку особистості дитини; успішному засвоєнню нею знань, умінь і навичок; успішній адаптації та реабілітації; її самореалізації та інтеграції у соціум.

СЕКЦІЯ II ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

ОСВІТА І ЖИТТЄВІ ШАНСИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Ковтун Олександр Сергійович

*к.соціол.н., доцент кафедри психології та соціальної роботи
Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Дарморос Олеся Вікторівна

*студентка II курсу освітнього ступеня „магістр”
спеціальності „Соціальна робота”
Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Освіта є одним з найважливіших соціальних ресурсів та вагомим фактором, що впливає на життєві шанси індивіда. Рівень її доступності є, крім цього, важливим індикатором спроможності суспільства забезпечувати рівні умови для усіх категорій населення, особливо вразливих. І хоча сьогодні в експертних та наукових колах говорити про освіту в контексті створення інклюзивних просторів є правилом хорошого тону, все ж інклюзивність освіти здебільшого осмислюється „з середини”: створення просторових умов для навчання людей з інвалідністю, адаптація існуючих методик викладання тощо. Але мало уваги приділяється соціологічному аспекту цієї проблеми. Побудова інклюзивного суспільства або суспільства рівних можливостей передбачає не лише пристосування закладів освіти до потреб людей з інвалідністю, а розширення доступу до освіти для усіх соціальних груп, що з тих чи інших причин обмежені у своїх можливостях. Таким чином, інклюзивна освіта – це освіта

доступна для людей з інвалідністю, бідних, етнічних меншин, мешканців невеликих населених пунктів та ін.

Але сучасний, досить обмежений дискурс інклюзії пов'язаний, на наше переконання, із пануючою в Україні моделлю соціальної політики та її ідеологічними обґрунтуваннями. Адресність передбачає точкові втручання в соціальні проблеми, в результаті чого суспільство не отримує спільного результату, який міг би змінити ситуацію якісно. Така соціальна політика не ставить за мету вирішення соціальних проблем. Її метою є підтримання комфортного існування для політичних та економічних еліт.

Але в умовах пандемії, соціальні проблеми набувають більш загрозливого характеру. Економічні негаразди, спричинені пандемією, обмеження просторової мобільності людей, а отже і традиційних соціальних взаємодій призводить до великої кількості негативних соціальних наслідків. Зокрема, актуалізується проблема доступності освіти для багатьох категорій населення через пандемію, яка призвела до збіднення, підвищення соціальних нерівностей. При цьому, запит на освіту в нашій країні залишається традиційно високим.

Пандемія в контексті скорочення доступу до світи проявляє себе у двох таких аспектах: 1) збіднення. Визначає майнову доступність освіти. Особливо в результаті збіднення страждають діти, які залишаються основним ресурсом для закладів освіти та суспільства загалом. На сім'ї з дітьми збіднення впливає неоднаково. Так, сім'ї, з обома батьками, а також ті, які мають у своєму складі представників різних поколінь, більш спроможні компенсувати втрату чи зменшення доходу доходом або соціальною допомогою, що є в розпорядженні інших членів сім'ї. Для категорії людей, які є залежними від єдиного джерела доходу, значно підвищується ризик бідності. У першу чергу до них належать: самотні батьки з дітьми, домогосподарства з дітьми до 3 років, самотні пенсіонери старше 65 років, а також сім'ї з трьома та більше дітьми. За даними UNICEF в Україні вплив на бідність дітей, за оцінками, буде досить відчутним: за менш загрозливим сценарієм рівень бідності дітей до кінця 2020 р. за абсолютним

критерієм, очікується, зросте з 32,9% до 51,3%, а за більш загрозливим сценарієм – до 58,5% [1]. Відзначимо, що бідність спричиняє до інших феноменів: культури бідності, погіршення психічного здоров'я, зниженні успішності у навчанні. Нерівність територій також виявляється у відмінностях в успішності навчання та результатах ЗНО.

Для кожної з непривілейованих груп обмеження доступу до освіти в результаті пандемії набуває своєї специфіки. Так, в ході серії нарративних інтерв'ю із випускниками закладів інтернатного типу ми встановили, що ця група у сучасних умовах потрапляє в зону значних ризиків. Вихованці та випускники таких закладів, як правило мають обмежений соціальний та економічний капітал. В структурі їх зайнятості переважають найпростіші професії, а також ті професії, що належать до найбільш постраждалих сфер економіки: громадського харчування, наприклад. Таким чином, їх основною життєвою стратегією стає виживання. В таких умовах запит на освіту фактично не може бути задоволеним. Якщо абітурієнти, що мають сім'ї можуть розраховувати на допомогу родичів, то випускники інтернатів позбавлені цього соціального ресурсу; 2) домінування онлайн-освіти. Онлайн освіта багатьма розглядається як панацея в сучасних умовах, навіть з огляду на її очевидні недоліки. В першу чергу відзначимо, що онлайн-освіта не вирішує проблему соціальних нерівностей, хоча б через те, що у світі і у нашій країні зберігаються значні нерівності цифрові. Традиційні форми навчання у майбутньому, на наше переконання, набуватимуть ознак елітарності. А диференціація статусна передбачає і диференціацію якості освіти. Таким чином, більш якісна офлайн-освіта стане недоступною для більшості. Отже, онлайн-освіта стає певним маркером соціальних нерівностей.

Але, варто наголосити, що пандемія не є причиною соціальних нерівностей, в тому числі в освіті. Вона є фактором їх поглиблення та одночасно їх наслідком. Сьогодні фахівці, що осмислюють соціальні причини пандемії вказують на те, що вона стала наслідком двох ключових причин: глобалізації та зменшення видатків на соціальну політику (фактично, останнім часом відбувся демонтаж соціальної держави). І це притаманно

не тільки Україні. Тому, розбудова інклюзивної освіти та з її допомогою інклюзивного суспільства вимагає підвищення уваги до соціальних проблем, перебудови соціальної політики з адресної на всеохопну, а це у свою чергу вимагає перебудови усіх інших видів державної політики. Адже бідність – це результат „несоціальної” економічної політики, зростання кількості людей з інвалідністю – це результат „несоціальної” політики в сфері охорони здоров'я, дискримінація та соціальне виключення – результат „несоціальної” культурної та освітньої політики.

Список використаних джерел:

1. Бородчук Н., Черенько Л. Боротьба з covid-19 в Україні : початкові оцінки впливу на бідність. *UNICEF. Ukraine* : веб-сайт: <https://www.unicef.org/ukraine/> (дата звернення: 26.11.2020)

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Огороднікова Оксана Володимирівна
вчитель-логопед інклюзивно-ресурсного центру
Чемеровецької селищної ради

Розвиток системи освіти, як і розвиток суспільства загалом відбувається під впливом тенденції до зростання кількості людей з особливими освітніми потребами у світовому масштабі

Оскільки тенденція є несприятливою в Україні, це спричинило необхідність розв'язання проблеми соціально-педагогічної взаємодії.

Очевидно що повноцінне існування та розвиток людини неможливі без повноцінного спілкування, соціалізації у суспільстві та здобуття якісної освіти для дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Отже повноцінне функціонування освіти в Україні може бути можливим лише за умови впровадження та розвитку соціально-педагогічної роботи з

дітьми та молоддю з ООП в закладах з інклюзивною формою освіти.

Нажаль сьогодні існує низка суперечностей та невирішених проблем, тому необхідно створити систему безперервної соціально-педагогічної підтримки дітей цієї категорії.

Для успішної організації соціально-педагогічної роботи необхідно враховувати наступні аспекти:

- здійснення соціально-психологічної підтримки;
- налагодження соціальних контактів з оточенням дитини;
- проведення реабілітаційної, просвітницької, корекційно-розвиткової та соціально-профілактичної роботи;
- створення умов для культурного розвитку учнів та молоді з особливими освітніми потребами, залучення їх до активної участі в соціально-педагогічній діяльності

Таким чином фахівці що працюють з дітьми а молоддю цієї категорії повинні володіти низкою соціальних знань та практичних умінь, бути орієнтованим на допомогу в інтеграції цієї категорії учнів та молоді не лише в освітнє середовище, а й в суспільство в цілому.

Список використаних джерел:

1. Декларація прав дитини (1959 р.) URL : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_384 (дата звернення : 11.11.2020)
- Маценко Ж. М. Емпатійність як синергетична складова духовності : психолого-педагогічні умови розвитку. URL : <http://www.psygenetno.Org.ua/node/116> (дата звернення : 11.11.2020).
- Мирошніченко Н. О. Соціально-педагогічні умови інтегрування молоді з функціональними обмеженнями в сучасне середовище : дис. ...канд. пед. наук : спец. 13.00.05 „Соціальна педагогіка”. Київ, 2008. 259 с.
- Найда Ю. М., Ворон М. В. Інклюзивна освіта : українські реалії. *Підручник для директора*. червень 2006. URL : <http://ussf.kiev.ua/index.php?go=Inklus&in=view&id=19> (дата звернення : 11.11.2020).

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Островська Наталія Олександрівна

к.пед.н., доцент кафедри психології та соціальної роботи

Хмельницького інституту соціальних технологій

ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

Інвалідність є складним феноменом, який виникає в результаті взаємодії особливостей людського організму, зокрема, та суспільства, в цілому. Поняття інвалідності постійно змінюється, оскільки змінюється до нього ставлення суспільства, зв сторіччя воно пройшло трансформацію від ізоляції до інтеграції. Але люди з інвалідністю, а особливо діти, і досі вимушені постійно долати перешкоди у стосунках і середовищем, яке часто не сприймає їх повноцінної та дієвої участі у житті суспільства на рівні з іншими.

Народження в родині дитини з інвалідністю вносить певні обмеження у звичне функціонування сім'ї, зміни в організацію побуту, вимагає перерозподілу обов'язків, часто – відмови від окремих звичок, а разом з цим вселяє почуття страху, невизначеності, безпорадності.

Сім'ї, в яких виховується дитина з інвалідністю належать до категорії вразливих сімей. Вразливість – це стан незахищеності сім'ї, зумовлений наявністю внутрішніх чи/та зовнішніх факторів ризику або появою нових, які порушують баланс і негативно впливають на стан задоволення потреб дитини [1]. Типовими для таких сімей є фінансові та матеріальні труднощі, а також проблеми, пов'язані з [3]: постійним психічним та нервовим перевантаженням, нерозумінням з боку соціального оточення, відчуттям покинутості, самотності; лікуванням, здійсненням медичної і педагогічної корекції та компенсації порушень; отриманням технічних засобів і спеціального приладдя, задоволенням потреб у періодичному контролі стану здоров'я, кваліфікованих консультаціях, оздоровленні, реабілітації, освіті.

Нині актуалізується надання необхідної своєчасної підтримки таким сім'ям, забезпечення доступності усіх послуг на рівні громади.

Поняття „громада” означає певну кількість людей, які живуть разом, утворюючи, визнаючи та підтримуючи свою „спільну єдність”. Тільки справжня, спроможна громада може повною мірою забезпечити сприятливі умови для утвердження сімейних цінностей, розвитку потенціалу сімей, задоволення потреб дітей [1].

Органи місцевого самоврядування з усією відповідальністю ставляться до розвитку превентивних соціальних послуг для сімей і дітей, надання допомоги на ранніх етапах вразливості. Доступність послуг забезпечується через максимальне наближення послуг до місця проживання дитини та сім'ї і через мінімізацію інституційних послуг. Основним суб'єктом надання соціальних послуг сім'ям, що виховують дитину з інвалідністю в діяльності територіальної громади є фахівець із соціальної роботи (ФСР) – професійно підготовлений спеціаліст, який здійснює соціальну роботу та веде випадки сімей, осіб, котрі потрапили у складні життєві обставини, представляє їхні інтереси, забезпечує доступ до необхідних послуг, оцінює їх ефективність [1].

ФСР від територіальної громади надає такі соціальні послуги сім'ям, що виховують дітей з інвалідністю [2]: Базові –не передбачають надання постійної або систематичної комплексної допомоги: інформування, консультування, посередництво, надання притулку, представництво інтересів. Комплексні – передбачають узгоджені дії різних фахівців з надання постійної або комплексної допомоги: догляд, соціальний супровід/патронаж, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція. Матеріально-технічні – надаються отримувачу, який має необхідність отримання натуральної допомоги: продукти харчування, засоби санітарної та особистої гігієни, засоби догляду за дітьми одяг, взуття, паливо, транспортні послуги.

Окрім того, не менш важливими є соціально-педагогічні послуги, які є вкрай важливими для формування активної життєвої позиції у дітей та молоді з інвалідністю, а також для

формування толерантного ставлення до осіб з інвалідністю у громаді та всьому суспільстві, тобто створення такого сприятливого інклюзивного простору, в якому кожна особистість не зважаючи на стан здоров'я зможе реалізувати себе та досягти гармонійного розвитку.

Основними формами соціальної роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю в діяльності територіальної громади є: бесіди, інтерактивні лекції, інформаційні заняття, тематичні зустрічі, індивідуальні консультації, терапевтичні групи, мотиваційне консультування, сімейні консультації, просвітницькі заняття для батьків, клуби сімейного спілкування, тренінгові заняття, творчі майстер-класи, групові соціокультурні заходи, пізнавальні конкурси, фестивалі тощо.

Список використаних джерел:

1. Навчальні матеріали Всеукраїнського семінару „Підготовка соціальних працівників до розвитку інтегрованих соціальних послуг в ОТГ” розроблені експертами проекту „Громада для людини: підвищення компетентності громад для розвитку соціальних послуг”. Київ, 2019. 66 с.
2. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. I. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.
3. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посібник у 2-х ч. ; Ч 2 Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми) / А. В. Аносов, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / за заг ред. : Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ З МОЛОДДЮ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Петрук Наталія Кирилівна

*д.філос.н., професор завідувач кафедри філософії і політології
Хмельницького національного університету*

Процес розвитку української вищої школи, як і українського суспільства загалом, супроводжується усвідомленням

необхідності утвердження сучасних цивілізованих форм співіснування людей на основі загальнолюдських цінностей, дотриманням високих духовних, моральних і культурних засад. Гуманістичні цінності та відповідні їм норми діяльності мусять визначати як повсякденну поведінку й міжособистісні взаємини, так і суттєво впливати на зміст і форми соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами.

Для успішного здійснення професійної діяльності вчитель чи викладач університету повинен володіти комунікативною компетенцією, що своєю чергою виступає умовою успішності та ефективності соціально-педагогічної роботи. Йдеться, головним чином, про здатність до вдосконалення своєї педагогічної комунікації, набуття комунікативних навичок та вмій, реалізації соціально-психологічної адаптації, здатності регулювати внутрішньо-колективні, міжколективні та міжособистісні стосунки, передбачати результат та отримувати емоційне задоволення на всіх етапах педагогічного спілкування тощо.

Сьогодні існує чітко виражена соціальна потреба в удосконаленні процесу соціально-педагогічної діяльності, що передбачає утвердження демократично-гуманістичного характеру стосунків між учасниками навчально-виховного процесу. Однак цьому дуже часто не відповідає рівень формування комунікативної компетенції безпосередніх учасників соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами. Нових якостей повинна також набувати особистість педагога як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності: це повинна бути людина, яка здатна забезпечити педагогічне керівництво розвитком культури спілкування молоді з особливими потребами.

Комунікативна компетенція включає в себе комплекс індивідуально-психологічних та психофізіологічних особливостей, що забезпечують здатність до активного й ефективного спілкування, передачі та адекватного сприймання інформації, оптимальної організації взаємодії з іншими, визнання значущості як своєї позиції, так і думок, переконань інших учасників комунікативного процесу. Особливого значення набуває проблема формування комунікативної компетенції в

педагогічному спілкуванні, оскільки педагогічна праця належить до виду діяльності, комунікативного за своєю природою.

Комунікативна компетенція вчителя постають як складова організації педагогічного спілкування з іншими учасниками комунікативного процесу, вагомою підставою для адекватного сприймання себе в спілкуванні під час взаємодії. Беруться до уваги також індивідуально-психологічні особливості співрозмовників, швидкість та легкість засвоєння нових, більш ефективних форм комунікативної поведінки.

Звісно, необхідною умовою ефективної організації соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами залишається формально-рольове спілкування або суто ділова комунікація. Людина в такій комунікації виступає засобом для досягнення мети, яку ставить перед собою та чи інша спільнота. При цьому часто знецінюються, нівелюються особистісні виміри самої комунікації.

Особливе значення в соціально-педагогічній роботі з молоддю з особливими потребами надається міжособистісному спілкуванню, яке ґрунтується на взаємності, відкритості стосунків, переважно глибоко особистісних, на протизагу анонімним або суто функціональним. Важливим для розуміння характеру соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами є те, що міжособистісне спілкування реалізується саме тоді, коли в ньому відчувається особлива потреба. У міжособистісній взаємодії можуть також висуватися альтернативні підходи до постановки та вирішення різних проблем, що формулюються та обговорюються в процесі викладання тієї чи іншої дисципліни. Завдяки тому, що носієм активності тут виступає індивід, відбувається своєрідна персоніфікація соціального середовища, частиною якого виступають учитель і учень, викладач і студент.

В процесі формування комунікативної компетентності реалізуються педагогічно-психологічні механізми, що стимулюють розвиток індивідуальних, сутнісних рис людини, вивільнення творчих потенцій особистості, ініціативи. Нетрадиційний підхід до навчання має своїм наслідком те, що

складаються передумови для швидкого вирішення завдань, що ставляться учителем, стає можливим самостійний вибір засобів та шляхів творчої діяльності. Загалом це дозволяє людині реалізовувати свої особистісні потенції і потужну внутрішню енергію.

Таким чином, професійний та особистісний розвиток молоді з особливими потребами, вимоги до підвищення рівня професіоналізму педагога, його педагогічної майстерності, пошук і знаходження шляхів оптимізації соціально-педагогічної діяльності з необхідністю передбачає формування високої комунікативної культури, комунікативної компетенції, розвиток всебічних комунікативних якостей учасників навчально-виховного процесу. Йдеться, передусім, про набуття особистістю тих якостей, які уможливають творення особливого соціально-комунікативного простору, в якому можуть реалізовуватися важливі цілі та програми діяльності. Не викликає сумніву також пріоритет загальнолюдських цінностей, гуманістичних цілей, моральної свідомості, розвиток яких відбувається у процесі навчання, що значною мірою забезпечує своєрідне «входження» особистості в світ культури.

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК УМОВА СТВОРЕННЯ НЕДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Рассказова Ольга Ігорівна

*д.пед.н., професор, завідувач кафедри соціальної роботи
КЗ „Харківська гуманітарно-педагогічна академія”*

Тема толерантності і недискримінації у суспільстві, зокрема у такому його соціальному інституті як система освіти, є сьогодні актуальною для всіх, хто займається проблематикою соціальної роботи з вразливими верствами населення, насамперед з людьми з інвалідністю, опікується їх включенням у суспільство та освітне

середовище. Разом з цим сьогодні ця тема є назрілою не лише стосовно осіб з інвалідністю, оскільки ми живемо у світі розмаїття. Глобалізація зумовила відкриття кордонів та збагачення традиційного населення країн людьми інших національностей, культур, вірувань. У зв'язку з гуманізацією суспільної свідомості ми почали помічати ті категорії населення, які традиційно відторгалися суспільством – незаможних людей, людей з іншою політичною думкою, релігійними поглядами, світоглядом.

У правовому суспільстві розпочалося законодавче закріплення принципу доступності для різноманітних груп населення усіх прав і свобод. Так, рівність прав усіх без виключень категорій населення гарантована Конституцією України, де у 24 статті вказані, так звані, „захищені ознаки”. За цими ознаками у нашій країні та у світі найчастіше порушуються права людини, допускаються дискримінація та нетолерантне ставлення, що іноді отримує характер поширених та звичних для нас суспільних практик, зокрема й у системі освіти. Серед таких захищених ознак: раса, колір шкіри, політичні переконання, релігійні та інші переконання, стать, вік, інвалідність, етнічне походження, соціальне походження, громадянство, сімейний стан, майновий стан, місце проживання, мова. інші ознаки.

Необхідність забезпечення у суспільстві толерантного ставлення до категорій осіб із захищеними ознаками спеціально оговорюється у міжнародних документах: Конвенції про права дитини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та інших документах. Основні положення міжнародних нормативно-правових актів щодо заохочення толерантного ставлення до маргіналізованих категорій осіб у суспільстві відображені у вітчизняних документах найвищого рівня: Законах України „Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”, „Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”; Державній соціальній програмі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, Національному плані дій з виконання рекомендацій, викладених у

заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок на період до 2021 року. Таким чином, толерантність є не лише етичною вимогою до соціальної поведінки людини, а й правовою нормою побудови відносин у системі „людина-людина” й „людина-держава”, що поширюється на систему освіти і виховання дітей.

Процес формування і розвитку толерантності необхідно починати з перших днів навчання дитини у школі, задля того, щоб поступово ідеї взаємопорозуміння стали твердими переконаннями через засвоєння тої реальності, яку дитина бачить навколо себе. Толерантність формується через виховання, інформування та особистий життєвий досвід дитини, через створення навколо неї толерантного недискримінаційного освітнього середовища.

Незважаючи на те, що одним із магістральних пріоритетів системи освіти є сприяння соціалізації усіх дітей без виключень, освітнє середовище сьогодні не позбавлене дискримінації і стереотипно нетолерантного ставлення до окремих категорій дітей із захищеними ознаками. Досліджуючи порушену проблему варто розібратися, яким саме чином поширюється нетолерантне ставлення, зокрема в освітніх закладах, як у суспільстві унормовуються суспільні практики нетерпимості і дискримінації щодо категорій осіб із захищеними ознаками. А, головне – визначити конкретні кроки, як цьому запобігти.

Відзначимо, що негативні стереотипи транслюються учнівству у системі освіти латентно (приховано) паралельно з офіційною навчальною програмою. Це відбувається: шляхом виокремлення окремих предметів (тематичних блоків) для окремих груп людей; через зміст навчальних програм і підручників; організацію освітнього середовища, де комусь надається більше уваги та можливостей; через комунікативну культуру вчительства, транслювання власних стереотипних поглядів; у системі позакласної роботи в школі.

Для того, щоб запобігти поширенню дискримінаційних практик в системі освіти, необхідно спиратися на критерії виявлення дискримінації в освітньому контенті:

- непомітність осіб із захищеними ознаками, зокрема дітей з інвалідністю у підручниках, наочності, на дошках пошани тощо;

- сегрегація і поляризація – зображення певних категорій людей переважно відособлено, окремо, за „доступними їм” видами діяльності, протиставлення різних груп людей, іноді за рахунок підвищеної турботи або зайвої героїзації;

- поширення стереотипів, наприклад про те, що особи з інвалідністю мають інші потреби, бачать світ не так як люди з нормативним здоров'ям або що люди з ментальними порушеннями завжди агресивні, схильні до насилля, небезпечні тощо.

Спираючись на особистий експертний досвід наголосимо, що дискримінаційних моментів в освітньому контенті сьогодні доволі багато. Тому необхідно критично ставитися до добору матеріалів для роботи в закладах освіти. Оцінюючи малюнки та тексти для поширення серед учнівства необхідно виявляти і вилучати контент, який містить приховану дискримінацію і нетолерантне ставлення до окремих категорій дітей.

Важливо вірно обирати книжки для роботи з дітьми. Одна з перших вітчизняних дитячих книжок, що демонструє толерантне ставлення та недискримінаційний підхід до осіб з інвалідністю – книга харківської дитячої письменниці Ганни Кравченко „Познайомся другом стань”. Вона була видана за підтримки громадської організації Благодійний фонд „Інститут раннього втручання”. А з 2011 року для поширення ідей толерантності і недискримінації щодо осіб з інвалідністю на основі ідей, закладених у книзі, був створений і набув популярності проект „Уроки толерантності”, до якого активно долучилися волонтери і волонтерки Харківської гуманітарно-педагогічної академії. У межах проекту щорічно свідоме студентство відвідує заклади дошкільної освіти та молодшу школу і розповідає дітям про необхідність толерантного ставлення до їх однолітків, які мають різні порушення здоров'я. Зустріч проходить в два „уроки”, перший передбачає інтерактив, на другому діти знайомляться з книгою „Познайомся другом стань”, яку потім отримують в подарунок.

Чеснотою книги є те, що зображення в ній не є стереотипними, усі добре налаштовані, спілкуються та взаємодіють. На прикладі наведених там малюнків можна пояснити дітям що таке „доступність” для маломобільних груп населення, до яких входять не лише діти з руховими обмеженнями, а й батьки з візочками, маленькі діти та люди похилого віку. На сторінках книги демонструються досягнення людей з інвалідністю. Наголошується, що такі люди є активними і мають суттєві здобутки, а також висвітлюється принцип спілкування з дітьми з інвалідністю – на рівні.

Підсумовуючи, відзначимо, що толерантність не формується у дітей спонтанно, для поширення ідей толерантного ставлення і недискримінації в освіті необхідно докласти значних зусиль до зміни освітнього середовища та комунікативних практик вчителства, але лише таким чином ми зможемо сприяти розбудові суспільства рівних можливостей в Україні.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ПРИЙНЯТОЇ ПОВЕДІНКИ І НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Українець Любов Олександрівна

асистент-вчителя Шепетівського навчально-виховного комплексу №3 у складі „Загальноосвітня школа I-III ступенів ім. Н. Рибак та ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою”

Останніми роками зросла проблема психічного здоров'я дітей. Деякі дослідження показують, що до 30% дітей молодшого шкільного віку мають проблеми в навчанні і не справляються з вимогами шкільної програми. Тому ця проблема є актуальною сьогодні.

Більшу частину цих дітей складають діти із затримкою психічного розвитку, які за ступенем сформованості деяких психічних функцій не відповідають своєму віку. Характерна ознака-незрілість емоційно-вольової сфери.

За бажанням батьків та рекомендацією психолого-медико-педагогічної консультації дитина із ЗПР може навчатись в інклюзивному класі загальноосвітньої школи відповідно до постанови №872 від 15 серпня 2011р. „Про затвердження порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах”

ОСНОВНІ ПРОЯВИ ЗАТРИМКИ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Порушення працездатності та поведінки.

Причиною цього є надлишкова виснаженість нервових процесів, їх інертність. У дітей із ЗПР дуже коротка тривалість продуктивної роботи, всього 15-20 хв.

ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Діти із затримкою психічного розвитку не є допитливі. Задовольняються одною відповіддю на своє запитання і не наполягають на вирішенні завдання, яке їх зацікавило. Інколи дитина ставить багато одноманітних запитань, що свідчить про її обмеженість.

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК І ЧУТТЄВЕ ПІЗНАННЯ

У зв'язку з порушенням центральної нервової системи опрацювання отриманої інформації від органів чуття менш успішне. Дітям із ЗПР буває складно відрізнити букви, написати лист, тому що це вимагає просторової орієнтації. Несформованість просторових уявлень зумовлює невпевненість у розрізненні правої і лівої сторони, поняття “під, над, ближче, внизу, зверху”

ОСОБЛИВОСТІ МИСЛЕННЯ

Діти із затримкою психічного розвитку, розглядаючи предмети та явища, оперують значно меншою кількістю знань, ніж їх однолітки.

Слабка пам'ять у цих дітей часто привертає увагу педагогів. Виникають труднощі під час запам'ятовування букв, цифр, віршів, таблиці множення. Довільна і мимовільна пам'ять є слабкою.

Дітям із ЗПР необхідна така допомога: медична, психологічна, педагогічна (зокрема й логопедична). Її комплексно реалізує команда фахівців психолого-педагогічного супроводу. На

уроці педагогічну допомогу здійснює вчитель, а соціально-педагогічний супровід (підтримку) – асистент вчителя. На корекційно-розвивальних заняттях психолог, дефектолог, логопед та інші необхідні фахівці.

ЗПР у дітей є складне порушення, при якому у різних дітей страждають різні компоненти їх психічної, психологічної й фізичної діяльності. Має місце нерівномірність формування різних психічних функцій. Типовим є поєднання як ушкоджених, так і недорозвинених окремих функцій із збереженими. Глибина ушкоджень і ступінь незрілості теж можуть бути різними.

Основними завданнями психологічної просвіти педагогів є: розкриття „слабких” і „сильних” сторін когнітивного і особистісного розвитку дитини; визначення шляхів подолання труднощів; вироблення найбільш адекватних способів взаємодії педагога з дитиною.

Передумовою в забезпеченні успішності навчання дитини із ЗПР в закладі загальної середньої освіти є індивідуалізація освітнього процесу. Оцінювання досягнень таких учнів здійснюється згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень та обсягом матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою. Система оцінювання повинна бути стимулюючою.

У процесі навчання й виховання дітей із затримкою психічного розвитку педагогам необхідно застосовувати такі засоби корекції:

- адаптація змісту освіти до пізнавальних можливостей учня;
- наочність навчання;
- уповільнення процесу навчання;
- повторюваність;
- спеціальна організація праці;
- дотримання охоронно-педагогічного режиму;
- систематичне включення учнів у суспільно-корисну діяльність;
- позитивні емоції педагога як засіб стимулювання дітей до діяльності й спілкування.

Діти із ЗПР мають знижений темп роботи й працездатності. Потрібно зменшити об'єм завдань і їх складність.

Учні цієї категорії не мають достатніх навичок самостійної роботи, потрібен постійний контроль за виконанням завдань.

Уміти підтримувати в дитині впевненість у своїх силах, прагнення до пізнавальної діяльності; запобігати й адекватно реагувати на зміни в психічній діяльності, поведінці та загальному стані дитини.

Життя людини – найвища цінність. Якщо ж ідеться про життя маленьких громадян нашої держави, які мають особливі потреби, це ще й велика відповідальність суспільства. Та найбільший вплив на цих дітей справляють педагоги і працівники школи. Діти завдяки майстерності вчителів, вихователів, психологів і соціальних педагогів, завдяки дбайливості персоналу виростають повноцінними членами суспільства.

Список використаних джерел:

1. Войтко В. В. Психолого-педагогічний супровід дітей із ЗПР : навчально-методичний посібник. Кропивницький, 2017.
2. Ервін Е., Кугельмас Д. Підготовка вчителів і вихователів до роботи в інклюзивних класах і групах. Київ : Всеукраїнський фонд „Крок за кроком”. 2000.
3. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Київ: „АТОПОЛ”, 2011.
4. Кондратенко Л. О., Діти із ЗПР : Характеристика, особливості психологічного супроводу : методичні рекомендації. Суми, 2015.
5. Лаврінченко Л. І. Школа для кожного (окремі аспекти інклюзивної освіти) : навчально-методичний посібник. Чернігів, 2017.
6. Матеріали за підтримки Міжнародного фонду „Відродження” на допомогу педагогу загальноосвітнього навчального закладу : методичний посібн. / укл. Л. О. Прядко, О. О. Фурман. Суми : РВВ СОІППО, 2015.
7. Спільне викладання в інклюзивному клас : метод. матер./ уклад. Н. З. Софій. Київ : ТОВ „Видавничий дім „Плеяда”, 2015.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Чернушич Ірина Володимирівна

*практичний психолог Шепетівського навчально-виховного комплексу №3
у складі „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів ім. Н. Рибачака та
ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою”*

В Україні проблема інтеграції осіб з функціональними обмеженнями є досить актуальною, передусім, це стосується молоді з сенсорними чи руховими порушеннями: суспільство не готове сприймати людей із особливими потребами. Внаслідок цього з'являється суперечність між необхідністю подолання соціальної ізоляції молоді з функціональними обмеженнями та відсутністю відповідних психологічних і соціально-педагогічних умов, необхідних для їх належного функціонування та розвитку. Йдеться, перш за все, про створення комплексної системи забезпечення, що сприятиме ефективній соціальній інтеграції осіб з обмеженими можливостями в суспільство.

На сьогоднішній день все гостріше постає проблема навчання дітей з обмеженими можливостями в умовах масових загальноосвітніх закладів. Одним з оптимальних напрямів у вирішенні цієї проблеми виступає інклюзивне навчання, тобто спільне навчання та виховання дітей з обмеженнями здоров'я і тих, що не мають таких обмежень, за допомогою створення додаткових умов. За кордоном ці питання вирішуються активніше, що зумовлено більшою кількістю, порівняно з Україною, досвіду та напрацювань. Соціальна педагогіка в європейських країнах має давні традиції. Для цього застосовуються дієві практичні здобутки соціальної політики. Проте в Україні, не зважаючи на прийняті закони про громадянські права, діти з функціональними обмеженнями нерідко зустрічаються з низкою суспільних стереотипів, їх часто вважають такими, які дуже відрізняються від решти категорій осіб, аж до маргіналізації.

Саме тому варто звернути пильну увагу на інклюзивну освіту дітей з обмеженими функціональними можливостями.

Процес соціалізації триває все життя і відповідає неперервному вихованню. Соціалізація охоплює біологічний і психічний рівні людини. Поняття „соціалізація”, „соціальна адаптація” в нашій країні почали широко використовуватися з середини 60-х років минулого століття, проте саме ці терміни розуміються різними авторами неоднаково. Соціалізація (від лат. *socialis* – суспільний) – процес становлення особистості, навчання та засвоєння індивідом цінностей, норм установок, зразків поведінки, властивих певному суспільству, соціальній спільноті, групі [4]. Соціалізація – від лат. *socialis* – суспільний – історично обумовлений, що здійснюється в діяльності і спілкуванні процес та результат засвоєння та активного відтворення індивідом соціального досвіду [3].

Соціалізація являє собою процес засвоєння індивідом соціального досвіду, визначеної системи знань, норм, цінностей, що дозволяють йому функціонувати в якості повноправного члена суспільства [5]. Соціалізація – процес засвоєння та активного відтворення особистістю соціального досвіду.

Для більш успішного вирішення проблеми соціалізації дітей з особливими освітніми потребами необхідно „перш за все” здійснювати якісну професійну підготовку в закладах освіти, саме з тих видів праці, які актуальні в даному регіоні, впроваджувати сучасні престижні професії, а не лише ті, які пропонує школа. У великих містах, де є значна кількість спеціальних закладів і кількість випускників порівняно велика, слід в центрах зайнятості організувати роботу щодо працевлаштування осіб з особливими потребами. Необхідно максимально інтегрувати дітей з обмеженими можливостями в загальну систему освіти, залучати батьків до активної участі у вихованні дітей на всіх етапах підготовки їх до самостійного життя, залучення до культурних цінностей, навичок спільного життя.

Список використаних джерел:

1. Безпалько, О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної культури, 2003. 134 с.

2. Горішна Н. Розвиток категорії інклюзивна освіта у філософсько-освітніх концепціях та сучасному науковому дискурсі. *Social Work and Education*. Vol. 7, №1. Ternopil-Aberdeen, 2020. 2020. PP. 65–75.

3. Дзоз В. А. Ребенок с особыми образовательными потребностями : методичні рекомендації. Сімферополь : МОН АРК, 17 с.

4. Звереві І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.

5. Капської А. Й. Соціальна педагогіка. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 468 с.

6. Сабат, Н. (). Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання, 2008. С. 42–46.

7. Семігіна, Т. В. Мигович, І. І. Вступ до соціальної роботи, 2005. Київ : Академвидав. 304 с.

8. Horishna, N. The development of the category of inclusive education in philosophical-educational concepts and modern scientific discourse. *Social work and education*, 7(1), 2020. С. 56–64.

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Якименко Андрій Анатолійович

викладач кафедри правових та інформаційних технологій

Хмельницького інституту соціальних технологій

ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

Права громадян на працю, у тому числі громадян з інвалідністю, закріплені у статті 43 Конституції України [1], у якій визначено, що „кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується”.

Законом України „Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні” від 21.03.91 № 875-ХІІ, особам з інвалідністю гарантовано рівні з усіма іншими громадянами можливості у всіх сферах суспільного життя [2].

Під час працевлаштування особи з інвалідністю документами, які підтверджують інвалідність, є:

- довідка МСЕК та виписка з акту огляду в МСЕК (роботодавцеві залишають їх копії). У цих документах вказується

причина інвалідності, група і строк інвалідності та висновки комісії про умови та характер праці особи з інвалідністю;

- індивідуальна програма реабілітації особи з інвалідністю (обов'язкова для виконання всіма роботодавцями).

Участь у працевлаштуванні осіб з інвалідністю підприємствами, установами і організаціями полягає в обов'язку створювати для осіб з інвалідністю робочі місця. При цьому, згідно зі ст. 19 Закону № 875, для підприємств установлюється норматив робочих місць із метою забезпечення працевлаштування осіб з інвалідністю у розмірі чотирьох відсотків від загальної чисельності працюючих. У разі, якщо на підприємстві працюють від 8 до 15 осіб, такий норматив установлюється на рівні одного робочого місця.

Вимоги до організації робочого місця особи з інвалідністю встановлюються Постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. № 70 „Деякі питання реалізації норм Законів України „Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні” та „Про зайнятість населення” [3].

Відповідно, робоче місце особи з інвалідністю – це окреме робоче місце або ділянка виробничої площі на підприємстві незалежно від форм власності та господарювання, де створено необхідні умови для праці особи з інвалідністю.

Робочим місцем особи з інвалідністю може бути:

- звичайне робоче місце, якщо за умовами праці та з урахуванням фізичних можливостей особи з інвалідністю воно може бути використано для його працевлаштування;

- спеціалізоване робоче місце особи з інвалідністю – робоче місце, обладнане спеціальним технічним оснащенням, пристосуваннями і пристроями для праці особи з інвалідністю залежно від індивідуальних функціональних можливостей, обумовлених інвалідністю, та з урахуванням рекомендації медико-соціальної експертної комісії (МСЕК). Це робоче місце може бути створено як на виробництві, так і вдома.

Також, встановлено вичерпний перелік обов'язків підприємства відносно працевлаштування осіб з інвалідністю. Так, підприємства:

- у межах доведеного нормативу створюють за власні кошти робочі місця для працевлаштування осіб з інвалідністю;

- щорічно до 1 лютого року, що настає за звітним, подають відділенням Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю відомості про середню річну заробітну плату на підприємстві, середньооблікову чисельність штатних працівників облікового складу та про кількість працюючих осіб з інвалідністю;

- визначають види виробництв, цехи та дільниці, де доцільно використовувати працю осіб з інвалідністю;

- інформують державну службу зайнятості та місцеві органи соціального захисту населення про вільні робочі місця та вакантні посади, на яких може використовуватися праця осіб з інвалідністю;

- створюють для осіб з інвалідністю умови праці з урахуванням індивідуальних програм реабілітації, забезпечують соціально-економічні гарантії, передбачені чинним законодавством;

- розробляють і затверджують інструкцію про робоче місце особи з інвалідністю.

Підприємствам, які працевлаштовують осіб з інвалідністю, потрібно враховувати низку положень чинного законодавства, що визначають особливості трудових відносин із ними, зокрема:

- коли за висновком МСЕК запропонована інваліду робота протипоказана, то укласти з ним трудовий договір власник або уповноважений ним орган не має права (ст. 24 Кодексу законів про працю України) [4]. У цьому випадку не береться до уваги навіть згода самого працівника виконувати цю роботу. Тому при прийнятті на роботу особи з інвалідністю, останній обов'язково повинен надати висновок МСЕК;

- відмова в укладенні трудового договору або в просуванні по службі, звільнення за ініціативою адміністрації, переведення особи з інвалідністю на іншу роботу без його згоди з мотивів інвалідності не допускається, за винятком випадків, коли за висновком медико-соціальної експертизи стан його здоров'я перешкоджає виконанню професійних обов'язків, загрожує здоров'ю і безпеці праці інших осіб, або продовження трудової

діяльності чи зміна її характеру та обсягу загрожує погіршенню здоров'я осіб з інвалідністю;

- при відмові у прийнятті на роботу, ненаданні роботи за спеціальністю інваліду, направленому за розподілом після закінчення навчального закладу, або при недодержанні інших умов трудового договору і законодавства про працю підприємство зобов'язане відшкодувати витрати на його проїзд до місця роботи і назад до місця, де він проживає, а також витрати на проїзд супровідника, якщо він є необхідним;

- при прийнятті особи з інвалідністю, направленою на роботу відповідно до рекомендації медико-соціальної експертизи, забороняється встановлювати для нього випробувальний термін (ст. 26 Кодексу законів про працю України);

- залучення особи з інвалідністю до надурочних робіт та до робіт в нічний час допускається тільки за його згодою і за умови, що це не суперечить рекомендаціям медико-соціальної експертної комісії (ст. 55, 63 Кодексу законів про працю України);

- особи з інвалідністю можуть залучатися до оплачуваних громадських робіт за їх згодою;

- за проханням особи з інвалідністю підприємство зобов'язане встановити йому неповний робочий день або неповний робочий тиждень та створити пільгові умови праці (ст. 172 Кодексу законів про працю України);

- особи з інвалідністю I і II груп надається щорічна основна відпустка тривалістю 30 календарних днів, а особи з інвалідністю III групи – 26 календарних днів (ст. 6 Закону України „Про відпустки” [5]);

- у перший рік роботи на підприємстві працівник з інвалідністю має право за своїм бажанням одержати щорічну відпустку повної тривалості в зручний для нього час до настання шестимісячного терміну безперервної роботи (ст. 10 Закону України „Про відпустки”);

- крім щорічної основної відпустки, працівник з інвалідністю, за бажанням, може взяти додаткову відпустку без збереження заробітної плати тривалістю: для осіб з інвалідністю I і II групи – до 60 календарних днів щорічно, для осіб з

інвалідністю III групи – до 30 календарних днів щорічно (ст. 25 Закону України „Про відпустки”);

- у випадку скорочення чисельності або штату працівників особи з інвалідністю війни та працівники-особи з інвалідністю, які дістали на цьому підприємстві трудове каліцтво або професійне захворювання мають переважне право залишитися на роботі при рівній з іншими працівниками продуктивності праці й кваліфікації (ст. 42 Кодексу законів про працю України);

- строковий трудовий договір підлягає до строковому розірванню на вимогу особи з інвалідністю, якщо стан його здоров'я перешкоджає виконанню роботи за цим договором (ст. 39 Кодексу законів про працю України) [6, с. 147].

Отже, держава гарантує особам з інвалідністю рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства та створює для них потрібні умови, які дають можливість ефективно реалізувати права та свободи людини і громадянина, вести повноцінний спосіб життя згідно з їх індивідуальними здібностями та інтересами. Забезпечення трудової діяльності осіб з інвалідністю є важливою соціальною функцією держави. У вирішенні цього завдання беруть участь не тільки відповідні органи центральної виконавчої влади, місцевого самоврядування, але й усі підприємства, установи, організації незалежно від форм власності [7].

Слід підкреслити, що правосуб'єктність осіб з інвалідністю має свої особливості (як теоретичні, так і законодавчі). Але для того, щоб особи з інвалідністю могли відігравати повноцінну роль у суспільстві, саме суспільство не повинно ставити штучних бар'єрів для реалізації їх правосуб'єктності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 21. ст. 252.
3. Деякі питання реалізації норм Законів України „Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні” та „Про зайнятість населення” :

Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. № 70. *Урядовий кур'єр*. 21.02.2007. №33.

4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 17.12.1971. Додаток до № 50.

5. Про відпустки : Закон України від 15.11.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. ст. 4.

6. Капанадзе Б. П. Теоретико-правові аспекти правосуб'єктності осіб з інвалідністю. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 6. Том 1. 2015. С. 146–149.

7. Особливості працевлаштування осіб з інвалідністю. URL : http://www.fpo.kr.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=865&lang=uk

СЕКЦІЯ ІІІ

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Гріщенко Людмила Михайлівна

*вчитель-логопед дошкільного навчального закладу №7 „Золотий ключик”
м. Старокостянтинів*

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини кожна дитина має право на життя, зокрема у ст. 6 п. 2 Конвенції вказано: „Держави-сторони забезпечують у максимально можливій мірі виживання та здоровий розвиток життя дитини з особливими потребами”. Створення умов для повноцінного розвитку дитини – один із найважливіших пріоритетів політики кожної держави і моральний обов'язок кожного громадянина [1].

Як зазначається в постанові, в Україні у дошкільних навчальних закладах чисельність дітей з інвалідністю становить 0,5% (або 6766 осіб), у загальноосвітніх закладах – 1,5% (або 62804 осіб), у професійно-технічних навчальних закладах – 1,3% (або 5297 осіб), у вищих навчальних закладах 0,7% (або 17242 осіб) [2].

Особливо це стосується дітей-інвалідів, які потребують піклування з боку держави і їхніх батьків. Такі діти повинні бути забезпечені доступом до медичного обслуговування, а також до засобів відновлення здоров'я та реабілітації; вони повинні залучатися до соціального життя, мати можливість розвиватись як особистість. Таким дітям потрібно створити оптимальні умови, які б допомогли компенсувати наслідки їхніх розладів. Їм потрібна допомога фахівців і, що найважливіше, чуйне й доброзичливе ставлення батьків і оточення. Людина – істота біологічна і було б неправильно не зважати на вроджені чи набуті особливості

функціонування її організму. У складних для розвитку умовах опиняється ослаблена хворобою дитина, нервова система якої зазнала дії шкідливих речовин, наслідків травм, запальних процесів, порушень обміну речовин. Мають значення й негативні складові особливості функціонування нервової системи. Усі ці небезпечні для організму чинники нині дуже поширені через складні екологічні умови, зниження рівня життя, а також погіршення якості життя загалом. Але особливості функціонування нервової системи дитини – тільки передумова стосовно її подальшого психічного розвитку. В однієї дитини вони працюють добре, в іншої – гірше. А для оптимального розвитку потрібні різні підходи й витрати зусиль, адже певний стан психіки не виникає при народженні, а формується впродовж життя людини.

Основними проблемами дітей з обмеженими можливостями є:

1. Психологічна несамостійність. У дітей, віднесених до даної категорії, формується психологія залежності від іншої людини, яка перешкоджає інтеграції в соціум, позбавляє здатності захищати свої законні права.

2. Соціально-психологічна обмеженість, яка є наслідком інвалідності.

3. Утруднення процесу соціалізації. Це найважливіша проблема дітей з особливими потребами. Труднощі соціалізації дитини поєднуються з неадекватністю сприйняття дитини пропонуваними до нього соціальними вимогами та неготовністю суб'єктів взаємодії до партнерських відносин із ними.

4. Деформація психологічної сфери, що тотально перешкоджає ефективному соціальному функціонуванню на фоні різко зниженої самооцінки, непродуктивних контактів з оточуючими [3].

Більшість досліджень якості життя осіб з інвалідністю здійснювалася переважно в контексті спеціальної або клінічної психології, і була переважно зосереджена на базовому соматичному або неврологічному порушенні та проблемі його корекції. В сучасних психологічних дослідженнях на передній план все частіше висувуються загальнопсихологічні та соціально-

психологічні проблеми, а саме порушення виступає не стільки як поле для корекційної роботи психолога, скільки в якості умов чи системи умов для неї; сфера уваги психологічних досліджень спрямована на вивчення та розвиток ресурсів адаптації та самореалізації осіб з інвалідністю та переважно перестає бути нозоспецифічною. Як свідчить досвід досліджень західних країн, оптимізація середовищних параметрів у формі вдосконалювання соціально-економічної і медичної допомоги особам з інвалідністю не вирішує проблеми поліпшення суб'єктивного аспекту якості їхнього життя. Суб'єктивним аспектом якості життя є психологічне благополуччя особистості, що є інтегральною самооцінкою самоефективності особистості в певних умовах розвитку. Провідна роль, як показує практика наведених досліджень, у просуванні до реалізованої якості життя осіб з інвалідністю належить психологічним ресурсам особистості, а також ставленню до власної інвалідності.

Такі зміни дослідників у ставленні до проблеми інвалідності знайшли своє відображення і у термінології. У науковий та побутовий обіг ввійшли такі поняття, як людина із: „особливими потребами”, „обмеженими можливостями”, „обмеженими функціональними можливостями”, „соматичними вадами”, „вадами здоров'я” тощо. Тобто розгляд інвалідності, як явища, в рамках патології або відхилень від норми поступово перейшов до розгляду з позицій психології індивідуальних відмінностей, варіацій норми, особливостей розвитку. Усвідомлення цього привело до тенденції поступової відмови від вжитку самого слова „інвалід”, проте повної відмови від нього ще не відбулося. Зокрема, в „Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю” значиться саме поняття „інвалід”. Тому в рамках нашого дослідження, ми все ж притримуємося терміну „студенти з інвалідністю”, тобто – це особи, які мають офіційний статус інваліда, визначений за певним ступенем важкості соматичного захворювання. Цей термін не ставить хрест на людині, фіксує її дефіцитарність, а проводить певну межу між людьми: між тими, до яких він належить, і іншими – до яких не належить, принаймні

офіційно, бо мало хто наважиться стверджувати, що можливості його здоров'я необмежені.

Завдання педагога – в тому, щоб створити такі соціально-педагогічні умови, які сприятимуть внутрішньому управлінню індивіда, досягнення ним своїх цілей, реалізації різнобічних типів поведінки, гнучкої адаптації. Треба створити атмосферу безпечності, ситуації, у якій відсутнє зовнішнє оцінювання. Тільки за таких умов людина може виявити себе нестандартно, по-новому, тобто творчо. Завдяки творчій адаптивній поведінці вона діє продумано, прагне до самостійності, гармонійності, а коли спрямовує свої зусилля на досягнення власних цілей, то діє продумано. Разом з тим самоактуалізація не може бути реалізована без емпатійного розуміння і прийняття іншої людини, тобто взаємодії з нею [4].

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення 01.11.2020).
2. Про затвердження Державної цільової програми „Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю” на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 706 від 01.08.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-п#Text> (дата звернення 01.11.2020).
3. Біла І. М. Психологія розвитку дошкільника. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Том 4. Випуск 12. 2016.
4. Бех І. Гуманізація спеціальної освіти аномальних дітей як соціально-педагогічна проблема. *Дефектологія*. 1996. №1. С.19–23.

ВЗАЄМОДІЯ З ЛЮДИНОЮ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Добровіцька Олена Олександрівна

к. пед. н., доцент кафедри правових та інформаційних технологій

Хмельницького інституту соціальних технологій

ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

Культура спілкування є складовою частиною культури людини в цілому. Вона як і будь-яка інша містить у собі певну силу знань. Характеру спілкування притаманна нормативність, яка визначається станом суспільства, його історією, традиціями, національною своєрідністю, загальнолюдськими цінностями. Для кожної людини у відповідній ситуації варто обирати такий спосіб спілкування, який не вступав би у протиріччя з загальнолюдськими цінностями, мораллю суспільства, гуманністю, і в той же час мав би відповідати індивідуальним особливостям конкретної особистості.

Сучасне суспільство повинно усвідомити, що особи з інвалідністю є такими ж повноправними і повноцінними членами суспільства як і люди без інвалідності. Ніякі вади не можуть обмежувати осіб з інвалідністю у активній діяльності та спілкуванні. Але за браком досвіду не кожен уміє адекватно та відповідно поводити себе при зустрічі з людьми з інвалідністю. Навіть усвідомлюючи, що створення доброзичливої атмосфери, вибір правильного способу дій і спілкування дозволить налагодити добрі стосунки з такими особами, все ж виникають непорозуміння та конфузи. Відмітимо, що основні принципи культури спілкування з особами з інвалідністю включають в себе толерантність, рівноправ'я, розуміння, шанобливість, визнання та сприйняття. Не важливо чи є серед присутніх особа з інвалідністю, завжди варто вживати толерантну термінологію. Адже, будь-яке необережне слово може образити і назавжди відбити бажання спілкуватися з вами. Те, як ми говоримо, тісно пов'язане з тим, що ми думаємо і як поведимося по відношенню до інших людей. На жаль, занадто часто звучать такі неприйнятні слова і порівняння як „хворий – здоровий”, „нормальний – ненормальний”, „звичайний – неповноцінний”, „даун”, „каліка” тощо. Тому,

природньо, що приклади толерантної термінології „людина з особливими потребами”, „людина на візку”, „людина з травмою хребта”, „людина з інвалідністю”, „незрячий” – викликають цілком нейтральні асоціації. Слово „людина з інвалідністю” викликає різні почуття, але в цілому, більшість людей вважає його прийнятним, оскільки це слово офіційне, часто вживане і стало певною мірою абстрактним.

Означимо декілька порад для поводження з людьми з інвалідністю, які базуються на толерантній основі:

- в першу чергу бачити людину, а не її інвалідність, наскільки б вираженими не були б її вади. Невеличка підказка: поведіться з людиною з інвалідністю так само, як і з людиною без інвалідності;

- не робіть висновків, що особа з інвалідністю потребує допомоги, тому що вона має інвалідність. Те, що Вам може здатись „боротьбою” чи подоланням перешкод, для когось може бути гарно скерованим звичайним процесом – у власному темпі та власним шляхом. Якщо хочете допомогти, обов’язково запитайте, насамперед, чи потребує людина вашої допомоги;

- поводити себе природньо. Для цього потрібно не боятися дивитися на людину та активно вступати з нею в контакт. Розмовляючи, звертайтеся безпосередньо до самої особи, а не до супроводжуючого або сурдоперекладача, які присутні при розмові;

- умійте вислухати, не перебиваючи та не закінчуючи речення, навіть якщо співрозмовник має проблеми з мовленням, і поважайте думку свого співрозмовника;

- у будь-якій проблемній ситуації завжди знаходьте компроміс. Не обов’язково поступатися у „правоті” зі своїм співрозмовником з інвалідністю, лише тому, що він „особливий”, але і ні в якому разі розмова не повинна закінчитися на образах один до одного;

- **НАЙГОЛОВНІШЕ:** не стороніться людей з інвалідністю. Якщо Ви готові вести себе з ними з повагою й розумінням, вони не образяться, якщо Ви у чомусь помилитесь.

Засвоївши ці головні поради можна сподіватися на конструктивну комфортну розмову з подальшою позитивною співпрацею та дружбою.

ПРОЯВ ВПЕВНЕНОСТІ У МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Кондратюк Світлана Миколаївна

*к.психол.н, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи
Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Особистість з інвалідністю майже повністю залежна від інших людей, батьків через обмеження не лише в спілкуванні, пересуванні, самообслуговуванні молоді, а й у контролі за власною поведінкою. Актуально не лише змінювати ставлення суспільства до людей із інвалідності, а й змінювати уявлення самої молоді щодо власного життя, саморозвитку та самореалізації своїх потенційних можливостей.

Впевненість у собі – це риса, з якою не народжуються, а набувають її завдяки цілеспрямованим зусиллям. Впевнена в собі особистість представляє інтерес для інших. Для того, щоб розвинути в собі риси, які можуть позитивно оцінити оточуючі, приносити радість і користь людям, необхідно працювати над собою.

У енциклопедії зазначають, що „Впевненість у собі – це матриці чуттєво-емоційно-мотиваційного переживання суб’єктом своїх достовірних можливостей, які можуть бути еквівалентні тим цілям, які й ставить перед собою суб’єкт в умовах екзистенції і буття. Чинники і умови впевненості у собі безпосередньо залежать від самооцінки, критеріїв суб’єкта на рахунок своїх здібностей, можливостей, умінь і знань, які й можуть допомогти суб’єкту реалізувати ту чи іншу потребу, виконати мету і завдання; якщо самокритичність і самооцінка суб’єкта вища або нижча його реально-конкретних можливостей, то в цьому випадку і буде мати місце почуття впевненості, або невпевненості” [1].

М. Мішечкіна розуміє впевненість у собі як якість особистості, яка виявляється у здатності дитини усвідомлювати власну спроможність вирішувати доступні для її віку завдання; адекватно оцінювати свої можливості; довіряти власному досвіду, розраховувати на нього в ускладнених ситуаціях, бути переконаною у досягненні успіху [2, с. 7].

Дж. Вольпе розкрив сутність терміну „впевненість у собі” вивчаючи міжособистісні стосунки, стверджує, що впевнене вираження людьми своїх почуттів і думок у соціальній ситуації може сприяти подоланню страху, який, один раз виникнувши, міцно асоціюється з цими соціальними ситуаціями й потім підкріплює сам себе. Невпевнену поведінку вчений пов’язує із соціальним страхом. При виникненні неупевненості найбільш важливі страхи пов’язані з міжособистісними ситуаціями і комунікацією, а саме: страх критики, страх бути відторгненим, страх опинитися в центрі уваги, страх виглядати неповноцінним, страх керівництва, страх нових ситуацій, страх не зуміти сказати „Ні” [3, с. 23-26]

С. Мельничук при дослідженні особливостей прояву видів впевненості в собі у юнацькому віці, виокремив такі вияви складових цього явища: когнітивна складова включає знання про зміст і прояви впевненості у собі в поєднанні з позитивним сприйняттям себе як особистості; мотиваційно-цільова – цілеспрямованість, рішучість, ініціативність, переважання мотивації досягнення успіху, потреба у визнанні, високий рівень домагань; поведінкова – сукупність умінь та навичок впевненої поведінки, інтегральний локус контролю, соціальна сміливість, ініціатива в соціальних контактах; емоційно-оцінювальна – стійка позитивна самооцінка, низький рівень чутливості до оцінок інших, низька тривожність [4].

М. Мішечкіна вивчаючи психолого-педагогічний аспекти поняття впевненості в собі, виділила структурні компоненти впевненості: когнітивний (система знань дітей про впевненість у собі), емоційно-ціннісний (емоційні реакції на оцінні судження, ставлення до себе, успіху і поразки), поведінковий (уміння

поводитись впевнено в ускладнених ситуаціях). Критерієм впевненості у собі вчена вважала впевнену поведінку [2].

Впевненість у собі формується з дитинства і має вагомий вплив на соціалізацію молоді з інвалідністю в майбутньому. Якщо батьки проявляють до дітей занадто поблажливе ставлення, прояв гіперопіки та надмірної тривоги, позбавляють реальної сімейної взаємодії, все це призводить до гальмування розвитку самостійності та ініціативності, викликає невпевненість у власному соціальному статусі, актуалізує відчуття знехтуваності й занедбаності.

Варто розрізнити поняття самовпевненість і впевненість. Самовпевненість розглядають, як перебільшену впевненість у собі і власних силах, переконаність у відсутності помилок і мінусів у своєму характері. Зазвичай, самовпевненість виступає ознакою невпевненої людини, яка приховує свої комплекси під агресивністю, егоїстичністю і зарозумілістю. Самовпевнені особистості вступають в суперечки і потрапляють в конфліктні ситуації, проявляють самолюбство і образливість. Впевненість у власних можливостях дозволяє особистості реально оцінювати ситуації, використовувати власні ресурси.

Важливо молоді з інвалідністю розвивати впевненість в собі, що допоможе їм звільнитися від комплексів, заниженої самооцінки; дасть можливість до самовдосконалення, самореалізації; допоможе досягати успіху; навчить брати на себе відповідальність; дасть можливість з усіх можливих варіантів дій вибирати найкращі.

При вихованні впевненості у собі варто розуміти, що це сприятиме усвідомленню відповідальності за власні вчинки та слова; не очікувати якогось збігу обставин або подарунків долі, брати все в свої руки та хоча б спробувати отримати бажане.

Таким чином, формування впевненості у собі в людей з інвалідністю здійснюється під впливом сім'ї, ставленням рідних та самої особи до своєї хвороби. Впевненість у собі має три прояви: почуття впевненості (внутрішнє відчуття сили, права і правоти), впевнена поведінка (силу характерна для людей із

сильною позицією), рішучість (впевнене прийняття і визначеність у рішеннях).

Впевненість у власних можливостях формується з дитинства (підтримка, допомога) і має вагомий вплив на інтеграцію та соціалізацію молоді з інвалідністю в майбутньому. Завдяки розвитку впевненості у собі, базованій на позитивному самоприйнятті, відбуватимуться сприятливі кількісні та якісні зміни у засвоєнні нових соціальних ролей і статусів.

Список використаних джерел:

1. Психотерапевтическая энциклопедия / под ред. Б. Д. Карвасарского. СПб. : Питер, 2002. 1024 с.
2. Мішечкіна М. Є. Історичний та психолого-педагогічний аспекти поняття впевненості в собі. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2004. № 1. С. 114–123.
3. Ромек В. Г. Поведенческая психотерапия : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М. : Издательский центр „Академия”, 2002. 192 с.
4. Мельничук С. К. Особливості прояву видів впевненості в собі у юнацькому віці. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : збірник наук. праць*. Серія 12: Психологічні науки. Вип. 1 (46) Київ : Вид.-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2015. С. 222–228.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ

Лучко Юлія Іванівна

*к.пед.н., завідувач кафедри правових та інформаційних технологій
Хмельницького інституту соціальних технологій*

ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

Для реалізації умов щодо здобуття якісної освіти осіб з інвалідністю, профілактики чи подолання їх соціальної ізоляції виконується пошук ефективних соціально-педагогічних технологій. У більшості розвинутих країнах світу здійснюються заходи по створенню умов для навчання студентів з інвалідністю [1].

Впровадження інклюзивного навчання потребує створення відповідного освітнього середовища, навчальних програм, навчального методичного забезпечення, забезпечення наукового супроводу. Роль викладача навчального закладу в інклюзивному освітньому закладі змінюється, педагог повинен сприймати студентів з інвалідністю у групі, як і інших студентів; залучати їх до спільних видів діяльності, до колективних форм навчання та групового розв'язання завдань [1, с. 45].

Напрями впровадження навчання студентів з інвалідністю в інклюзивному освітньому закладі визначено „Концепцією розвитку інклюзивної освіти”, а також сформовано в Законі України „Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг” [2]. В частині навчально-методичного забезпечення освітнього процесу передбачається реалізація корекційно-розвиткової складової особистісно-орієнтованого навчального плану в умовах інклюзивного освітнього простору. Даним законодавчим документом визначено завдання психолого-педагогічного супроводу: актуалізація особистісного потенціалу розвитку студента; формування позитивних міжособистісних стосунків студентів з інвалідністю та їх ровесників у процесі інтеграції; консультування батьків або осіб, які їх замінюють, щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання, професійної орієнтації, соціальної адаптації їх дитини тощо [2].

Для організації умов інклюзивного освітнього простору здійснюється психолого-педагогічний супровід студентів з інвалідністю в такому навчальному закладі працівниками психологічної служби (практичними психологами, соціальними педагогами) цих закладів та відповідними педагогічними працівниками. Питання психологічного і соціального супроводу студентів з інвалідністю знаходиться на перетині функцій багатьох спеціалістів, а тому не можуть бути віднесені до сфери професійної діяльності виключно одного з них. Особливу увагу потрібно звернути на проблеми психологічного і соціального супроводу всіх учасників навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчального закладу. Це сприятиме пристосуванню

навчального середовища до потреб студента з інвалідністю, забезпеченню соціальних потреб з урахуванням його особливостей та можливостей.

Під час вивчення індивідуальних особливостей студента важливо враховувати особливості його розвитку та фізичні обмеження. Практичний психолог в інклюзивному освітньому закладі формує психологічну готовність учасників навчально-виховного процесу до взаємодії зі студентами з інвалідністю.

В залежності від потреб студента можуть використовуватись такі види адаптації: адаптація середовища, адаптація змісту, методів і форм навчальної діяльності, адаптація методичних матеріалів. Вивчивши особливості психофізичного розвитку такої молодшої людини та готуючись до роботи з нею, психолог аналізує, перш за все, відповідність інструментарію (стимулів) та вибрані методики. З урахуванням вади розвитку та потенційних можливостей студента з інвалідністю організовується й психокорекційна робота [1].

Корекційна робота має бути спрямована на розвиток усіх видів сприймання, особливо зорового і слухового, на базі яких розвиваються вищі психічні функції. Особливої уваги потребує розвиток навчальної мотивації, бажання вчитися, формувати віру молодшої людини у власні можливості, що можливо завдяки усвідомленню і оцінці реальних досягнень. Соціально-педагогічний супровід базується на створенні сприятливих умов для взаємодії студента з інвалідністю з соціальним середовищем з метою попередження виникнення або усунення вже існуючих дестабілізуючих факторів та формування стійкості до ситуацій дезадаптації [3, с. 83].

Отже, успішність навчання студентів з інвалідністю залежить від ранньої діагностики та вчасно наданої відповідної допомоги фахівцями. Велика роль в цьому належить фахівцям психолого-медико-педагогічної консультації.

Список використаних джерел:

1. Мігалуш А. О. Інклюзивна освіта – шлях до всебічного розвитку дітей. Психолого-педагогічні умови навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. Київ, 2008. 68 с.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг : Закон України № 2541-VIII від 06.09.18 року. URL : режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-19#Text> (дата звернення 16.11.2020)

3. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа : особливості організації та управління : навчально-методичний посібник. Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. та ін. ; за заг. ред. Даниленко Л. І. Київ : 2007. 128 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Савчук Катерина Петрівна

*практичний психолог Дошкільного навчального закладу №7 „Золотий ключик”
Старокостянтинівської міської ради Хмельницької області*

Одним із основних завдань держави та інших соціальних інститутів є створення для осіб з функціональними обмеженнями необхідних умов для подолання перешкод, що стоять на заваді повноцінному життю у соціумі. Важливим завданням є викорінення стереотипів сприйняття людей з особливими освітніми потребами, як меншоварісних, людей нижчого гатунку, суспільний тягар. Головною проблемою, яка потребує вирішення, є подолання соціальної ізоляції таких людей, обмеженості в можливостях їх спілкування, навчання, так як ці чинники провокують психологічні проблеми в подальшому [1].

Найбільш уразливим контингентом у суспільстві є діти та молодь, адже рівень їхньої адаптованості в соціумі має беззаперечний вплив на психологічне здоров'я. Соціальна адаптація дітей з інвалідністю в порівнянні з звичайними дітьми має свої особливості. Це відбувається тому, що труднощі таких людей пов'язані не лише з відчуттям фізичного обмеження й дискомфорту, переживанням втрати своїх можливостей, але й з тим негативним ставленням, із яким вони стикаються, з особливостями у своєму найближчому оточенні [2, с. 72].

При несприятливих умовах соціальної адаптації у дітей буде формуватися низка психологічних проблем, які будуть утруднювати процес формування психологічно здорової особистості. На думку Євгена Юрійовича Соболя, від самого народження дитина на свідомому та підсвідомому рівнях прагне інтегруватися до оточуючого середовища задля свого виживання та самореалізації. Якщо з раннього дитинства особа вже має статус особи з інвалідністю, то подальша адаптація стає надзвичайно складним і не завжди ефективним заходом без своєчасного втручання [3, с. 238]. Період раннього дитинства – це фундамент її майбутнього здоров'я, успіху, самооцінки та особистісного розвитку. Визначальним у даному періоді є базова довіра дитини до світу, яка закладається у перший рік життя і від цього періоду значною мірою залежить якість її життя вже у дорослому віці. Ерік Еріксон довів, що базова довіра до світу це вкрай необхідна властивість без якої жодна людина не зможе налагодити повноцінні відносини та бути щасливою. У сім'ях, де народжується дитина інвалід, досить часто порушується формування базової довіри до навколишнього світу, так як спостерігається низький рівень психологічного прийняття в сім'ї дитини з певними вадами, емоційне відторгнення дитини, гіперопіка. Для попередження та профілактики психологічних проблем у осіб з інвалідністю потрібно спеціалістам та фахівцям залучати родичів до ранньої коригуючої адаптації. Це дозволить батькам та іншим заінтересованим особам усвідомити проблеми своїх дітей, оволодіти методиками виконання індивідуальних програм, перетворитися на активного учасника реабілітаційного процесу [4, с. 76]

Головна проблема дитини з інвалідністю полягає у: порушенні її зв'язку із світом; обмеженій мобільності, бідності контактів з однолітками й дорослими; обмеженому спілкуванню з природою; недоступності ряду культурних цінностей, а іноді й елементарної освіти [5, с. 96]. Соціальна ізоляція дітей та молоді перешкоджає формуванню в багатьох із них активної життєвої позиції, стійкої позитивної самооцінки, навичок спілкування. Результатом чого є замкнутість, відгородженість від людей, що

посилює соціально – психологічну дезадаптацію. Інтеграція дитини у відкрите суспільство – це по суті вища мета реабілітації людей з обмеженими можливостями, у яких за багатьма специфічними проблемами опиняється загальнолюдська проблема становлення дитини як особистості.

Однією із профілактики психологічних порушень є педагогічна інтеграція, що зумовлює включення дітей та молоді із вадами розвитку в єдиний навчальний простір, визначений загальноосвітньою програмою (інклюзивна модель суспільства, зорієнтована на особистість). Але при неправильній організації інклюзивного простору у дітей та молоді з інвалідністю виникає проблема особливих освітніх потреб, через неврахування у навчанні індивідуально – типологічних особливостей дитини. Це ускладнює реабілітацію та соціальну адаптацію осіб з інвалідністю, тому виникає необхідність у більш широкій соціально педагогічній підтримці [6, с. 4]. На жаль, в освітньому середовищі почастишали випадки насильства та булінгу, що негативно впливає на процес педагогічної інтеграції. Ці дії завжди завдають шкоди психічному та фізичному здоров'ю всіх учасників цього процесу. Найчастіше жертвами насильства стають певні категорії дітей. Зокрема, діти та молодь з функціональними порушеннями, тому першочерговим завданням учасників освітнього процесу є створення умов для внутрішньої безпеки та безпеки референтного доквілля. Але слід зазначити, що при професійній реалізації інклюзивної моделі освіти, у дітей буде формуватися віра у власні сили, мотивування до реалізації особистісних можливостей, самовираження та внутрішньої активності, що знівелює вплив негативних чинників на психологічне та психічне здоров'я дітей та молоді з обмеженими можливостями.

Підсумовуючи, ми можемо зробити висновок, що знижений рівень адаптаційного потенціалу, наявність внутрішньо – особистісних конфліктів, невміння повноцінно інтегруватися у суспільстві, відчуття власної неповноцінності та неспроможності у людей з обмеженими функціональними можливостями на фоні їх прагнення до самоактуалізації та самореалізації, викликають

низку особистісних та соціально психологічних проблем. Тому вивчення психологічних особливостей та динаміки особистісних змін у дітей та молоді з інвалідністю, а також здійснення кваліфікованого психологічного супроводу представників даної категорії, належить до числа актуальних проблем на сучасному етапі розвитку суспільства, в сфері соціальної політики, в рамках реабілітації даної категорії людей[7, с. 68].

Список використаних джерел:

1. Технології соціальної роботи : навчальний посібник з грифом МОН України./ О. А. Агарков, Д. Ю. Арабаджиєв, Т. В. Єрохіна, В. В. Кузьмін, І. В. Мещан, В. М. Поповіч. Запоріжжя : вид.комплекс АТ „Мотор-Січ”, 2015. С. 487.
2. Гладиш М. О. Соціально-педагогічна адаптація молоді з обмеженими можливостями в процесі інтегративного навчання. *Вісник Запорізького національного університету* : зб. наук. ст. / Держ. вищ. навч. закл. „Запоріз. нац. ун-т”. Запоріжжя : 2008. Педагогічні науки. № 1. 2008. С. 70–74.
3. Соболев Є. Ю. Загальні аспекти соціально-психологічної адаптації інвалідів у соціумі. *Право і Безпека : наук. журн.* 2012. №5. С. 237–241.
4. Про становище інвалідів в Україні : нац. доп. Київ : Мінпраці України, 2008. С. 200.
5. Черкашенко В. О. Соціально-педагогічні проблеми соціалізації дітей з обмеженими можливостями. *Наукова скарбниця освіти Донеччини.* 2014. № 2. С. 92–103.
6. Тесленко В. В. Теорія і практика соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями в промисловому регіоні : автореф. дис. ... к. пед. наук. Луганськ, 2007. С. 47.
7. Варіна Г. Б., Каткова Т. А. Психологічні особливості особистісної сфери осіб з інвалідизуючими захворюваннями : *Realita a perspektivu vyvola spolocnosti: socialne, psychologicke a politicke aspekty* : міжнар. наук.-практ. конф. 2016. С. 67–71.

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ: ФАКТОРИ ТА МОЖЛИВОСТІ СПРИЯННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сердюк Людмила Захарівна

*д.психол.н., професор, завідувач лабораторії психології особистості
ім. П. Р. Чамати Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*

Проблема самодетермінації та психологічного благополуччя особистості належить до актуальної тепер позитивної психології, започаткованої Мартіном Селігманом та Михайлом Чіксетміхайї, спрямованої на те, щоб звернути увагу психологічної науки не стільки на виправлення негативного, стільки на побудову позитивних складових психології людини.

Тривалий час зусилля психології і психотерапії спрямовувалися на те, щоб позбавлятися від негативних, проблемних станів і форм поведінки людини. Натомість сучасні тенденції провідних світових психологічних напрямків полягають в переорієнтації на позитивні пріоритети [1]. Як зазначає М. Селігман, психологія багато років була „негативною”, займаючись психічними розладами. За межами психології довго залишалися найважливіші для людини феномени – цілі і сенс її життя, щастя, вивчення і розвиток кращого в людині.

Сучасне суспільство формує замовлення на дослідження, спрямовані на виявлення факторів позитивного функціонування людини, розвитку її особистісного потенціалу, визначеності життєвих цілей, перспектив, цінностей та автономії, сприяють актуалізації та розкриттю внутрішніх ресурсів, що забезпечують самостійність вибору та допомагають протидіяти негативному впливу середовища.

Провідна роль, як показує практика такого роду досліджень, у просуванні до реалізованої якості життя особистості належить її психологічним ресурсам, а також ставленню до власної індивідуальності.

В емпіричному дослідженні було визначено такий комплекс методик: шкала психологічного благополуччя К. Ріфф; методика дослідження смисложиттєвих орієнтацій Д. Крамбо та

Л. Махоліка; тест-опитувальник самоствалення особистості В. Століна, С. Пантїлеєва; самоактуалїзаційний тест Е. Шострома; шкала самоефективностї Р. Шварцера, М. Ерусалема; тест життестїйкостї С. Мадді.

Вїбїрку дослїдження склали 365 осїб: 235 студентїв закладїв вищої освїти та 130 працюючих фахівцїв (м. Кїїв). Їз них 142 чоловїки та 223 жїнки. Вїк дослїджуванїх вїд 18 до 44 рокїв.

Для визначення факторїв психологїчного благополуччя, аналізувались лише показники дослїджуванїх з високими значеннями. Було видїлено 6 факторїв, внесок яких у загальну дисперсїю даних 71,4 % (таблиця 1).

Таблиця 1.

Фактори психологїчного благополуччя студентїв

Фактори	Факторне навантаження	Параметри, що утворюють фактори
1	23,1 %	Локус-Я, самовираження, цїлі життя, осмисленїсть життя, локус-життя, автономїя, контроль, цїнностї самореалїзацїї, самоповага, саморозумїння, самоприйняття
2	14,2 %	Аутосимпатїя, пїдтрїмка оточуючих, особистїсне зростання, пїзнавальнї потреби, позитивнї взаємини з оточуючими
3	11,2%	Гнучкїсть поведїнки, синергїя, креативнїсть, сензитивнїсть
4	9,1 %	Ставлення їнших, очїкування позитивного ставлення їнших, контактнїсть, фїксацїя
5	7,5 %	Прийняття ризику, самоїнтерес, цїлеспрямованїсть, вїра в свої можливостї
6	6,3 %	Орїєнтацїя в часї, самоефективнїсть, наполегливїсть

Виходячи із змістового наповнення факторів, можна вважати, що психологічною основою благополуччя сучасної молоді є здатність самостійно регулювати власну поведінку; створювати умови і обставини, відповідні для задоволення особистих потреб і досягнення цілей; прагнення до особистісного зростання; усвідомлення цілей свого майбутнього; наявність довірливих взаємин з оточенням; розуміння того, що людські взаємини будуються на взаємних вчинках; а також самостійність і незалежність, впевненість у своїх можливостях щодо досягнення поставлених цілей.

Загалом, отримані результати дослідження свідчать про велику роль в забезпеченні самодетермінації та психологічного благополуччя особистості осмисленості нею життєвих цілей і перспектив, внутрішнього локусу контролю, особистісної автономії, що полягає у здатності до самовизначення своїх позицій та здатності самостійно визначати і регулювати власне життя.

Самодетермінація особистості є функцією психологічного зростання протягом усього життя, а розвиток особистості є способом взаємної актуалізації внутрішнього потенціалу особистості, інтересів і об'єднання знань, цінностей і регуляторних механізмів, що призводить до їх гармонізації.

Виявлені закономірності показують, що технології сприяння психологічному благополуччю особистості полягають в актуалізації її внутрішніх ресурсів, що криються в осмисленні резервів повноцінної реалізації в теперішньому та можливості розвитку своїх самодетермінаційних здібностей в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Seligman M.E., Csikszentmihalyi M. Positive psychology. American psychologist, 2000. Vol. 55. №1. P. 5–14.
2. Сердюк Л. З. Особистісний модус самореалізації майбутніх фахівців. *Вісник післядипломної освіти* : зб. наук. пр. / Ун-т. менедж. освіти НАПН України; редкол. : О. Л. Ануфрієва та ін. Вип. 10(23). / голов. ред. В. В. Олійник. Київ : АТОПОЛ, 2014. С. 239–248.
3. Сердюк Л. З. Структура та функція психологічного благополуччя особистості. *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Том V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія Вип. 17. Київ, 2017. С. 124–133.

СЕКЦІЯ ІV
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ РОБОТИ З
ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ
В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВИКЛАДАЧІВ У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ ІНСТИТУТІ
СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Левицька Людмила Вікторівна

*к.психол.н, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи
Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Запровадження ідеї інтеграції і інклюзії в загальноосвітні навчальні заклади у великій мірі залежить від сформованості інклюзивної компетентності вчителів та викладачів. Інклюзивна компетентність розглядається як складова професійної компетентності педагога, як інтегративне особистісне новоутворення, що обумовлено здібністю вчителів та викладачів реалізовувати професійні функції в процесі інклюзивного навчання (враховуючи різні навчальні потреби учнівської молоді); забезпечувати можливості навчання учнівської молоді, які мають проблеми здоров'я у загальноосвітніх навчальних закладах; створювати умови для їх розвитку та саморозкриття (І. Хафізуліна). В якості критеріїв сформованості інклюзивної компетентності вчителів та викладачів виступають: мотиваційний, когнітивний, операційний та рефлексивний компоненти. Мотиваційний компонент передбачає сформованість мотивів, адекватних меті та задачам інклюзивного навчання; когнітивний – наявність системи знань і досвіду, які необхідні для здійснення інклюзивного навчання; операційний – наявність

засвоєних способів і досвіду рішення конкретних професійних задач в процесі інклюзивного навчання; рефлексивний – наявність здатності вчителя та викладача до рефлексії в пізнавальній і професійній діяльності педагога в умовах інклюзивного навчання (І. Хафізуліна).

Розглянемо професійний досвід впровадження інклюзивної компетентності викладачів Хмельницького інституту соціальних технологій. Під час проведення занять викладачами створюються необхідні умови для навчання студентів з інвалідністю, а саме:

- здійснюється адаптація навчального матеріалу до особливих освітніх потреб студентів з інвалідністю (озвучення лекційних матеріалів для студентів з вадами зору; здійснюється сурдопереклад для студентів з вадами слуху, зроблено безбар’єрний архітектурний доступ, наповнена платформа „moodle” розробленими лекціями, завданнями, семінарських занять та самостійної роботи);

- застосовуються превентивні заходи щодо своєчасної ліквідації вторинних відхилень викликаних ізоляційною і сегрегаційною (відокремленою) ситуацією розвитку (студенти з інвалідністю користуються послугами соціального таксі);

- організовується дружня атмосфера в інклюзивних групах навчання, де всі студенти мають можливість задовольнити свої навчальні потреби і не опинитися в ситуації соціальної деривації;

- використовується комплексна система оцінок результатів досягнутих студентами;

- створюються викладачами ситуації в яких студент з інвалідністю міг ідентифікувати себе з звичайними одногрупниками (наприклад, мінятися ролевими функціями і тимчасово апробувати на собі нову соціальну роль);

- впровадження довірливих інтеракцій з студентами інклюзивної групи навчання;

- створюються викладачами під час проведення аудиторних занять та в процесі міжособистісної взаємодії ситуації взаємної підтримки: „студент з інвалідністю – звичайний студент”;

– організовується викладачами допомога студентам з інвалідністю щодо виявлення ближніх і віддалених академічних і соціальних перспектив розвитку;

– здійснюється взаємодія куратора із сім'єю студента з інвалідністю, з метою кращого пізнання студента та особливостей його міжособистісної взаємодії;

– виявляються сильні якості студентів з інвалідністю, їх соціально-педагогічні недоліки і стратегічні резерви для відновлення повноцінної інтеріоризації академічного базису і соціального функціонування;

– використовується відповідний у даний момент часу педагогічний стиль взаємодії із студентами з інвалідністю;

– реагують гнучко викладачі на сенсорні, фізичні, соціальні, навчальні потреби студентів з інвалідністю.

Крім того, викладачі підтримують студентів з інвалідністю і допомагають їм влаштуватись на роботу (за запитом роботодавців) зберігаючи наступність в діаді „інклюзивне навчання – подальша успішна діяльність”.

Слід зазначити, що створення вищезазначених умов для студентів з інвалідністю сприятиме покращенню навчальної діяльності студентів, їх міжособистісній взаємодії, професійному становленню, опануванню необхідними знаннями, уміннями та навичками в процесі інклюзивного навчання.

Список використаних джерел:

1. Хафизулина И.Н. Формирование инклюзивной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки : автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.08 „Теория и практика профессиональной подготовки”. Астрахань. 2008. 22 с.

СЕКЦІЯ V
СУЧАСНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ
ТА МЕТОДИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З
ІНВАЛІДНІСТЮ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА
ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ

РУХОВИЙ РЕЖИМ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ – СОЦІАЛЬНО-БІОЛОГІЧНИЙ ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я

Кравчук Людмила Степанівна

к.пед.н., доцент, завідувач кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

Рухова активність, це біологічна потреба кожного живого організму, невід’ємна частина здорового способу життя, один з найбільш важливих соціально-біологічних факторів. Рухова і фізична активність є винятково важливим, фундаментальним чинником формування, збереження, зміцнення здоров’я та розвитку людини.

Вивчення динаміки фізичного розвитку, фізичної підготовленості і стану здоров’я студентів за весь період навчання у вузі показує, що у студентської молоді, яка не відвідує обов’язкові заняття з фізичного виховання і не займаються самостійно фізичними вправами, чітко спостерігається зниження фізичної працездатності і погіршення самопочуття [2].

Протягом останніх років, на фоні інтенсифікації навчального процесу, у вищих навчальних закладах спостерігається тенденція до зниження обсягу рухової активності студентів за рахунок відміни обов’язкових занять з фізичного виховання, зменшення навчальних годин для даної дисципліни тощо. Тому, на нашу думку, важливо провести аналіз рухової активності студентів, зробити висновки і визначити перспективи подальших досліджень цього питання.

Довгий час на стадії обговорення знаходиться національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. „Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація”, яка базується на перевірених часом стандартах ВООЗ, ЄС та інших авторитетних ідейно-теоретичних і практичних засадах. Але нові нагальні й гострі проблеми залишаються на стадії суспільно-політичної дискусії, не перетворюючись на програму конкретних кроків, доведених до реалізації [6].

Одним із шляхів, здатних певною мірою забезпечити вирішення проблеми забезпечення належного рівня рухової активності, фізичної підготовленості студентської молоді є формування у неї позитивної установки на активну підтримку власного здоров'я протягом життя [3].

Здоровий спосіб життя, відпочинок, пізнання світогляду, спорт, естетичне виховання – все це входить в соціальні функції занять фізичною культурою. Фізичне виховання, спорт й заняттям оздоровчою фізичною культурою є найкращою профілактикою таких захворювань, як атеросклероз, гіпертонія, ішемічна хвороба серця тощо. За зневагу до фізичної культури й достатнього рівня рухової активності, за невміння й небажання рухатися людина розраховується передчасною втратою та погіршенням свого здоров'я [5].

В інших країнах також гостро стоїть проблема оптимізації рухового режиму молоді. Найбільш значним дослідженням фізичної активності населення європейських країн є опитування, проведене в 15 країнах ЄС Європейською групою дослідження суспільної думки (European Opinion Research Group). Встановлено, що рухова активність студентів Європи базується на сучасному та розширеному розумінні як спортивної так і фізкультурної активності, а розвиток фізичної культури та спорту у вищих навчальних закладах займає пріоритетне місце, що дає змогу підтримувати належний рівень здоров'я студентів як на фізичному так і на психічному рівні [7].

Необхідно підкреслити, що процес навчання сам по собі є гіподинамічним, отже енергетичні витрати організму менше фізіологічної норми. За останні роки відбулося скорочення обсягу

навчальних годин з дисципліни „Фізичне виховання” у вищих навчальних закладах. Це призвело до зниження ролі фізичної культури у формуванні особистості майбутніх фахівців, зменшення рухової активності студентів, погіршення стану їх здоров'я [1].

Саме тому, перед науковцями та фахівцями галузі фізичної культури і спорту виникає актуальна й гостра необхідність пошуку нових методик проведення занять зі студентами, які б сприяли підвищенню рівня рухової активності та покращенню функціональних можливостей організму.

Тож, виходячи з проведеного дослідження, можна зробити висновок про доволі низькій рівень рухової активності студентів вищого навчального закладу, що як відомо, дуже негативно впливає на організм людини: знижує адаптацію серцево-судинної системи, показники ЖСЛ, сприяє виникненню надмірної ваги тіла за рахунок відкладення жирів, сприяє підвищенню холестерину в крові, призводить до затримки фізичного розвитку та рівня функціональних можливостей, сприяє зниженню не тільки фізичної працездатності, а і розумової. Щороку зростає кількість студентів, які за станом здоров'я направляюся у спеціальні медичні групи і групи фізичної реабілітації, низький рівень рухової активності є одним з факторів загального погіршення здоров'я, частих випадків сезонних захворювань, зниження достатнього рівня функціонального стану організму.

Виявлено, що для досліджуваного контингенту притаманна висока варіативність індивідуальних обсягів рухової активності, у дні без академічних (обов'язкових) навчальних занять з фізичного виховання. Проведене дослідження рухової активності студентів, вказує на те, що заняття з фізичного виховання є компонентом високої рухової активності. Якщо ж таких занять не має, в більшості досліджуваного контингенту відсутній високий рівень рухової активності. Кожен студент повинен підтримувати необхідний індивідуальний режим спеціально організованої рухової активності, яка буде обумовлена досягненням певного фізичного стану, вираженого у кількісних показниках

функціонального стану організму, фізичної підготовленості і фізичної працездатності.

Перспективою подальших досліджень буде аналіз і обробка даних функціонального і фізичного стану студентів, які було отримано паралельно з дослідженням рівня рухової активності, але не було предметом даної статті.

Список використаних джерел:

1. Грибан В. Г. Аналіз стані здоров'я студентів вищих навчальних закладів. *Спортивний вісник Придніпров'я*, 2010. № 2. С. 130–132.
2. Заліско О. К. Аспекти забезпечення ефективного фізичного виховання студентів ВНЗ. *Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 20 травня 2016 р.) Харків : ХДАФК, 2016. С. 70 – 74.
3. Круцевич Т. Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. посіб. Київ : Олімп. л-ра, 2011. 224 с.
4. Саричев В. І. Спорт інвалідів та оздоровча рухова активність населення у формуванні людського потенціалу України. *Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту в сучасних умовах* : матеріали Регіональної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2016. С. 123–127.
5. Черевко С. В. Розвиток фізичної культури та спорту у вищих навчальних закладах країн Європи. *Форум прихильників фізичної культури, студентського спорту та здорового способу життя* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Вид-во „Нова Ідеологія”, Дніпро, 2016. С. 193–195.

ЕРГОТЕРАПІЯ, ЯК НОВИЙ СУЧАСНИЙ МЕТОД РЕАБІЛІТАЦІЇ

Крупа Валентина Володимирівна

к.пед.н., доцент, доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

Здоров'я – це основна умова реалізації фізичних і психічних можливостей і здібностей особистості. Здоров'я – це одна з найбільших цінностей людини, це те, без чого вона не може бути щасливою. Здоров'я можна оберігати, формувати, зміцнювати

лише шляхом цілеспрямованої і напруженої праці над собою, набуваючи знань. Таким чином, йдеться про необхідність навчити кожну людину відновлювати своє фізичне та психічне здоров'я та пристосовувати до нових умов існування, адаптовувати на новому місці праці, навчити найелементарніших побутових навиків самообслуговування.

Рух України до світового співтовариства, суттєві зміни у підходах суспільства до збереження і зміцнення здоров'я людини як однієї з найважливіших цінностей та пріоритетного напрямку державної політики визначили потребу у підготовці фахівців галузі знань „Фізична терапія, ерготерапія, фізична культура і спорт”. Професія фахівця з фізичної терапії, ерготерапії в Україні є порівняно новою галуззю професійної діяльності, що знаходиться на етапі становлення. Останнім часом у медицині все більше стверджується реабілітаційний напрям, стрижнем якого є етапне, відновне комплексне лікування захворювань і ушкоджень.

У випадках інвалідності ерготерапія допомагає хворому розвинути навички самообслуговування, професійно перекваліфікуватися, виробити постійні компенсації при незворотних змінах, пристосуватися до життя у нових умовах, що створилися внаслідок хвороби або травми. Перепоною до широкого застосування фізичної терапії, ерготерапії є відсутність фахівців, яких тільки почали готувати вищі навчальні заклади міністерства охорони здоров'я.

Сучасне вчення про реабілітацію хворих із травмами й захворюваннями нервової системи виходить за межі будь-якої вузької спеціальності, а засоби й методи фізичної реабілітації все ширше застосовуються в комплексній системі відновлювальної терапії. На думку багатьох авторів, сучасна медична реабілітація являє собою систему заходів, мета яких – відновлення порушення функцій і здоров'я хворого, його особистісного й соціального статусу.

Ерготерапія – це не просто спеціальна лікувальна гімнастика, що спрямована на тренування дрібної моторики і координації, вона включає в себе знання з декількох спеціальностей – психології, педагогіки, соціології, біомеханіки і

фізичної терапії. За допомогою ерготерапії поліпшуються не тільки рухові, а і когнітивні й емоційні можливості. Аналіз причин порушень основних життєво важливих функцій організму неврологічних хворих свідчить про те, що вони виникають не тільки через тяжкість патології, а й через несвоєчасне її виявлення, недостатньо раннє лікування, відсутність профілактичних заходів.

Ерготерапія – система заходів, спрямованих на вироблення і застосування комплексів фізичних вправ на різних етапах лікування і реабілітації, що забезпечують функціональне відновлення особи, виявляють і розвивають резервні і компенсаторні можливості організму шляхом вироблення нових рухів, компенсаторних навичок, користування технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення функціонального відновлювального лікування.

Поняття „ерготерапія” або „occupational therapy” з'явилося ще у на початку ХХ століття, а перша школа з підготовки фахівців у цій галузі з'явилась у 1908 році в Чикаго, а в 1917 році у США вперше створено Національне товариство з розвитку заняттєвої терапії (National Society for the Promotion of Occupational Therapy – NSPOT). Перші принципи відновної терапії, на засадах якої і сформувався ерготерапія, сформульовані у 1919 році в книзі Джорджа Дантона „Відновна терапія”.

Список використаних джерел:

1. Гросс Н. А. Современные комплексные методики физической реабилитации детей с нарушением опорно-двигательного аппарата., Москва : „Советский спорт”, 2005.
2. Гузій О. В. Кількісна оцінка рівня соматичного здоров'я підлітків 14–15 років, хворих на ДЦП. *Молода спортивна наука України*. №2. 2002. С. 429–433.
3. Калмикова Ю. С. Методи дослідження у фізичній реабілітації: дослідження фізичного розвитку. Харків : ХДАФК, 2014.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ ДО ФІЗИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ВИТРИВАЛІСТЬ У СПОРТСМЕНІВ-ОРІЄНТУВАЛЬНИКІВ

Малоголовка Олександр Андрійович

к.мед.н., доцент, доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

У останні роки суспільство зіткнулося із трагічною тенденцією зростання раптової смертності серед фізкультурників і спортсменів, особливо підліткового віку. Серед багатьох причин і факторів раптової смерті в спорті перше місце посідає неадекватність навантаження до функціонального стану апарату кровообігу. Внаслідок нераціональних фізичних навантажень зазнають змін всі ланки серцево-судинної системи (ССС), що може стати плацдармом для виникнення фатальних порушень ритму серця, як однієї з причин раптової серцевої смерті в спорті або серцевої недостатності в більш пізні терміни, після припинення занять спортом [3].

Першочергове значення проблеми серцево-судинної патології в спорті визначається тим, що функціональний стан кровообігу розглядається як універсальний індикатор адаптаційно-приспосувальної діяльності організму [1; 9]. В якості одного з інформативних засобів аналізу резервних можливостей кровообігу використовують оцінку реактивності системної та регіонарної гемодинаміки на фізичне навантаження [2; 3]. При цьому кінцевим результатом реакцій ССС на фізичні вправи є адекватне кровопостачання функціонуючих систем організму, підтримуване оптимальними величинами артеріального тиску (АТ) і частоти серцевих скорочень (ЧСС) [4]. У нормі при фізичному навантаженні ЧСС і АТ змінюються односпрямовано. АТ реагує підвищенням систолічного АТ (САТ), що вказує на збільшення сили серцевих скорочень, і зниженням діастолічного АТ (ДАТ), оскільки зменшується периферичний опір внаслідок розширення артеріол, що забезпечує надходження більшої кількості крові до працюючих м'язів. Відповідно підвищується

пульсовий тиск. Ці зміни повертаються до вихідних даних через 3-5 хвилин в період відновлення [4].

Таким чином, гемодинамічний контроль, як важливий фактор планування тренувального процесу, має бути обов'язковим не тільки для спортсменів високого ґатунку, але й для спортсменів масових розрядів і фізкультурників, що займаються будь-яким видом спорту оздоровчої спрямованості.

У дослідженні приймало участь 24 спортсмени підліткового і юнацького віку, з яких було 10 дівчат і 14 хлопців, що займались у спортивних секціях зі спортивного орієнтування на базі ДЮСШ і при ЗОШ м. Херсона і Херсонської області. Всі досліджені спортсмени були розподілені на 4 вікові групи. В першу групу увійшло 4 підлітки 11-12 років, що мали III та I юнацькі спортивні розряди. Другу групу склали 4 спортсмени віком 13-14 років із III юнацьким і II дорослим розрядами. Третю групу склали 11 спортсменів 15-16 років, що мали II і I дорослі розряди, а в четверту групу увійшло 5 спортсменів юнацького віку (18-20 років) із I дорослим розрядом і кандидати у майстри спорту.

Для реалізації зазначеної мети в процесі проведення гемодинамічного контролю була використана функціональна проба Летунова з навантаженням на витривалість (3-х хвилинний біг на місці у темпі 180 кроків за 1 хв.), що полягає у визначенні типу адаптаційних реакцій ССС спортсмена за характером змін гемодинамічних показників (ЧСС і АТ) та часу повного відновлення цих параметрів. Для цього, у спортсмена в положенні сидячи визначали ЧСС методом пальцевої пульсометрії на променевій артерії та вимірювали АТ аускультативним методом. Потім він виконував роботу на «витривалість», після чого обстежуваний сидав і у нього протягом перших 5 хв. відновлення визначали ЧСС і АТ у такій послідовності: за перші та останні 10 с кожної хвилини визначали ЧСС, в проміжку між 10-ю та 50-ю с вимірювали АТ [5].

ЧСС у період відновлення збільшився на 61,5% у спортсменів із III юнацьким розрядом, а у більш кваліфікованих спортсменів цей показник відреагував на навантаження зростанням на 48,0%, що є значно меншим, ніж у першій групі

спортсменів. Крім того, через рік у цих спортсменів приріст ЧСС після навантаження відносно ЧСС спокою становив 54,2%, а у підлітків з III юнацьким розрядом – збільшився до 65,2% від вихідного показника. Але, не дивлячись на збільшення показника приросту ЧСС протягом року при виконанні проби Летунова, він відповідав показнику реакції тренованого серця. САТ у стані спокою спортсменів юнацького віку виявився нижчим за показник вікової норми (120 мм рт. ст.), але протягом року середні показники САТ спокою істотно збільшились, як у спортсменів із I дорослим розрядом, так і у кандидатів у майстри спорту. Показник зростання САТ протягом року після 3-х хв. бігу на місці абсолютно не змінився і був однаковий у всіх спортсменів 18-20 років, не залежно від спортивної кваліфікації, та дорівнював 10 мм рт. ст. Повне відновлення САТ після навантаження відбувалось вже на другій хвилині.

Проаналізовані результати проби із дозованим фізичним навантаженням на витривалість у спортсменів-орієнтувальників різного віку і кваліфікації узгоджуються з даними спеціальних наукових досліджень [5], в яких вказується на те, що при наростанні тренованості, ЧСС спортсменів у стані спокою помірно знижується у зв'язку з посиленням парасимпатичних впливів, а при детреноності збільшується. Крім того, у спортсменів, що спеціалізуються у видах спорту на витривалість, відмічаються гемодинамічні зміни у вигляді помірної артеріальної гіпотонії спокою. Це викликано низьким судинним тонусом і зменшенням опору судин току крові. Фізіологічні зміни в організмі, що викликані багаторічним тренуванням витривалості, у жінок ті ж самі, що і у чоловіків. Отже, зниження ЧСС (брадикардія) і АТ (гіпотонія) є специфічним ефектом тренування якості витривалості, що компенсується за рахунок збільшення систолічного об'єму для збереження належного хвилинного об'єму крові. Чим вище адаптованість спортсмена до певного навантаження, тим швидше відновлюється ЧСС. Це головна фізіологічна закономірність перехідного процесу відновлення ЧСС після фізичного навантаження.

Список використаних джерел:

1. Баевский Р. М. Концепция физиологической нормы и критерии здоровья. Российский физиологический журнал им. И.М. Сеченова. 2003. Т. 89, № 4. С. 473–487.
2. Белоцерковский З. Б. Эргометрические и кардиологические критерии физической работоспособности у спортсменов. Москва : Советский спорт, 2005. 312 с.
3. Бутченко Л. А. Предпатологические состояния и патологические изменения при нерациональных занятиях спортом. Спортивная медицина. Москва : Медицина, 1984. 240 с.
4. Герасимов И. Г. Индивидуальные реакции сердечно-сосудистой системы в ответ на физическое воздействие. Физиология человека. 1997. Т. 23, № 3. С. 53–57.
5. Дембо А. Г. Врачебный контроль в спорте. Москва : Медицина, 1988. 288 с.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Матвійчук Вікторія Маноліївна

*старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Проблема фізичного виховання завжди привертає до себе найпильнішу увагу фахівців різного профілю. Основною формою фізичного виховання є урок фізичної культури. Але за останнє десятиліття урок зазнав значних змін, які пов'язані з цілою низкою причин й основна з них – погіршення здоров'я дітей. Більшість дітей не в змозі виконати норми та вимоги, які передбачає комплексна програма з фізичної культури.

Отже, використання у навчальному процесі сучасних технологій – ефективний метод поліпшення навчального процесу з фізичної культури. Основне завдання інтерактивного навчання фізичної культури полягає в тому, щоб забезпечити максимально-продуктивну діяльність кожного, надати оптимальний руховий режим, повніше мобілізувати їх здібності. Урахування ступеня

статевого дозрівання, фізичного розвитку, характеру адаптації дом'язової діяльності дає змогу більшою мірою індивідуалізувати процес фізичного виховання.

Сучасна система фізкультурного виховання студентської молоді ЗВО є пріоритетною у формуванні фізичної культури як виду загальної культури молодої людини, здорового способу життя та спортивного стилю життєдіяльності майбутніх фахівців. Однак, випускники ЗВО, як свідчить практика, не є активними, самостійними носіями цінностей, накопичених у цій сфері культурного розвитку, що істотно обмежує перенесення отриманих знань, практичних умінь на культуру навчальної і професійної праці, побуту, відпочинку, стилю життя, ставлення до здоров'я, знижує в цілому гуманітарно-особистісний розвиток.

Багато вчених і фахівців одностайні в тому, що зараз зростаючі вимоги до фізичного виховання студентів обумовлюють необхідність модернізації навчально-виховного процесу за допомогою використання нових шляхів і організаційно-методичних рішень, що забезпечують підвищення якості рухової діяльності студентів, під якою розуміють діяльність індивідуума, спрямовану на досягнення фізичних кондицій, необхідних та достатніх для досягнення і підтримки високого здоров'я, фізичного розвитку рівня фізичної підготовленості [1].

Для сучасної педагогіки у сфері фізичного виховання актуальною є проблема поєднання масовості освіти в більшості навчальних закладів та необхідності індивідуалізації процесу навчання. Тому будь-які системи тоталітарного жорстко запрограмованого фізичного виховання можуть принести лише тимчасовий ефект завдяки вмілій організації, але ніколи не витримають перевірки часом через їх повну невідповідність його духу. Не знаходять також продовження проекти підвищення ефективності фізичного виховання за рахунок збільшення кількості навчальних годин.

Керуючись принципами, заняття з фізичного виховання планується проводити не потоками, а в навчально-тренувальних групах, що спеціалізуються в декількох видах спорту: волейбол, баскетбол, футбол, плавання, легка атлетика, настільний теніс,

бадмінтон, загальна фізична підготовка, лікувальна фізична ін. У зв'язку з цим, необхідно культура та розробити нові експериментальні навчальні програми для цих видів спорту. Варіанти цих програм повинні ґрунтуватися на навчальних програмах з фізичного виховання для вузів і програмах ДЮСШ. Навчально-тренувальні заняття планується проводити за межами академічного розкладу 2-3 рази на тиждень по 2 години. Метою навчально-тренувального заняття стане досягнення студентом фізичної досконалості як складової частини гармонійного розвитку особистості. Перетворення змісту і форми фізичного виховання студентів на основі конверсії елементів спортивної культури навчально-тренувального процесу в інтересах їх використання в навчанні дозволить покращати стан здоров'я та фізичну підготовленість студентів [5]. Головним підсумком роботи стане зміна ставлення студентів до занять з фізичного виховання, і, як наслідок, підвищення рівня навчання в цілому. Це відобразиться на показниках відвідуваності, дисципліни на заняттях, емоційному підйомі, поліпшенні успішності з фахових предметів. У цьому випадку особистість сприйме освіту у сфері фізичної культури як складову власного стилю життя.

Як правило, інновації виникають в результаті спроб розв'язати традиційну проблему новим способом, в результаті тривалого процесу накопичення і осмислення фактів, коли і народжується нова якість, що несе новаторський сенс. Більшість сучасних інновацій знаходяться в спадкоємному зв'язку з історичним досвідом і мають аналоги у минулому. Це дає основу стверджувати, що інноваційний процес – це мотивований, цілеспрямований і свідомий процес із створення, освоєння, використання і поширення сучасних ідей (теорій, методик, технологій тощо), актуальних і адаптованих для цих умов і відповідних певним критеріям. Він спрямований на якісне поліпшення системи, до якої вноситься нововведення, і припускає стимулювання його учасників і зміну їх поглядів з позиції нововведення.

Список використаних джерел:

1. Беляя К. Ю. Инновационная деятельность в ДОУ. Москва : Эксмо, 2012. 190 с.
2. Горшкова В. В. Образование взрослых : формат опережения. Москва : Феникс, 2011. 25 с.
3. Горбунов С. А. Реализация инновационных подходов в системе физического воспитания. *Теория и практика физической культуры*. 2010. №5. С. 33–35.
4. Москаленко Н. В. Педагогічні інновації фізичному вихованні. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2009. №1. С. 19–22.

СПРИТНІСТЬ, ЯК ОДНА З ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ В ЖИТТІ МОЛОДІ

Пуча Володимир Іванович

*професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту
Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

За сучасних умов значно збільшився обсяг діяльності, здійснюваної в ймовірних та, несподівано виникаючих ситуаціях, що потребує прояви винахідливості, швидкості реакції, здатність до концентрації та переключенню уваги, просторової, тимчасової, динамічної точності руху, їх раціональності. Усі ці здібності пов'язують з визначенням „спритність”.

Виявлення закономірностей розвитку швидкісно-силових якостей у віковому аспекті має особливо важливе значення, так як вже в юнацькому віці формується руховий аналізатор, закладається фундамент майбутніх спортивних досягнень. Окремими дослідженнями встановлено, що розвиток спритних якостей необхідно починати в дитячому та юнацькому віці [2].

Спритність – це здатність вибирати і виконувати потрібні рухи у найкоротший проміжок часу. Спритність не потрібна в простих, знайомих, автоматично виконуваних рухах, але чим складніші ці рухи, тим більша виникає необхідність в прояві цієї якості. Необхідність цілеспрямованого розвитку здібностей оптимально регулювати, (точно, швидко, раціонально) управляти

рухами, швидко засвоювати складно координаційні, точні рухи – усе це характеризує спритність [4].

Особливий інтерес дослідників до вивчення взаємозв'язку між швидкістю і силою м'язового скорочення пояснюється тим, що ці два фізичні якості постійно пов'язані з рухом і визначають його. Можна вважати, що складним рухам характерна значно більша участь різних груп м'язів у досить складних співвідношеннях режимів їх виявлення. Як правило, складність руху визначається складністю рухового завдання, досягнення якого може бути повним або не повним. Отже, тут можна говорити про аспект „точності” у понятті спритність.

З психологічного огляду спритність залежить від того, наскільки свідомо ми сприймаємо власні рухи, а також від обставин, що нас оточують й нашої ініціативи. Спритність тісно пов'язана з прудкістю, силою м'язів, гнучкістю і певною мірою з витривалістю [1].

Для розвитку рухово-координаційних здібностей (спритності) Л. Матвеев, Е. Вавилов та ін. рекомендують різноманітні методичні прийоми: застосування незвичайних вихідних положень; зміна швидкості та темпу рухів; запровадження різних ритмічних поєднань; різної послідовності елементів; зміна способів виконання вправ (метання згори, знизу, збоку; стрибки на одній, двох ногах, з поворотом) [3].

Для розвитку рухово-координаційних здібностей (спритності) на заняттях з фізичного виховання використовують такі методи: стандартно-повторний, варіативний, ігровий, змагальний.

Особливість човникового бігу міститься у тому, що коротку дистанцію потрібно долати кілька разів, туди і назад. Рухи дуже нагадують рухи човника в ткацькому верстаті, тому човниковий біг отримав таку назву.

Для нього характерні кілька способів старту – низький і високий. На високому старті виконуючі нагадують ковзаняра – невеликий нахил тіла вперед, напружена поштовхова нога, махова нога на носку. Правильна техніка дуже важлива, тому що

найчастіше дорогоцінні секунди губляться саме із-за неправильного старту.

Швидкість проходження дистанції залежить від частоти кроків, яка досягається рухом на шкарпетках. Її рекомендують відпрацьовувати, стрибаючи на скакалці. Але в цьому різновиду бігу швидкість – не найголовніше. Крім неї необхідна спритність для виконання поворотів зі зниженням швидкості. Фініш тут аналогічний стометрівці. Після останнього повороту треба набрати хорошу швидкість і пробігти фінішну лінію [3].

Значення розвитку спритності в теоретичній розробці проблеми відбито у наукові дослідження Н. Бернштейна, В. Заціорського, В. Ляха та ін.

Для вдосконалення результатів „човникового бігу”, окрім розвитку швидкісно-силових якостей, треба працювати і над удосконаленням спритності (координаційних здібностей). Недостатньо швидко пробігти, потрібно ще і вправно зупинитися, нахилитися, повернутися і продовжити біг намагаючись не втратити швидкості. Для розвитку швидкісно-силових здібностей у „човниковому бігу”: можна використати такі ж вправи, як і при розвитку цих же якостей в спринті: біг по прямій, за сигналом розгорнутися і втекти у напрямі; біг спиною уперед із пробіганням; в. п. стійка спиною вперед, за сигналом стартове прискорення; в. п в упорі лежачи, за сигналом стартове прискорення; повороти на 360 градусів; прискорення після перекиду; ведення баскетбольного м'яча, 1-2 руками; переступання через гімнастичні лави; переступання через гімнастичну лаву; комплекс рухливих ігор вкладених у розвиток спритності [2].

Будь-який рух, яким би новим він не був, завжди виконується завдяки попередньо наявних координаційних зв'язків. Набутий раніше руховий досвід завжди виступає тією координаційною основою, завдяки якому будуються засвоєння нових рухів. Чим більший запас рухових комбінацій у молодих людей, чим більшим обсягом рухових навичок вони володіють, тим вищий у них рівень розвитку спритності і тим легше вони засвоює нові рухи.

Список використаних джерел:

1. Антіпов Ю. С. Навчаюча програма як засіб підвищення швидкісних якостей студентів, які готуються до державних тестів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації* : IV Міжнар. наук.-практ. конф., зб. наук. пр. Вінниця : ДОВ Вінниця, 2001. С. 3–6.

2. Громико К. С., Яковлев Д. С. „Дослідження впливу спеціальної силової підготовки на зміну швидкісно-силових якостей і швидкості у вихованців середніх військово-навчальних закладів. №1 (23), 2007. С. 38–40

3. Фізичні вправи на удосконалення спритності та покращення результатів „човникового бігу”. *Оптимізація навчально-оздоровчого процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах* : навч.-метод. посіб. / Я. І. Олексієнко, О. П. Верещакіна, В. А. Шахматов, О. Г. Байда. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького, 2016. С. 29–30.

ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗВО ЗАСОБАМИ КРОСФІТУ

Савчук Олег Ігорович

*старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Веретко Ірина Андріївна

*викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту
Хмельницького інституту соціальних технологій
ЗВО „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”*

Аналіз науково-методичної літератури (В. Єгоров, Е. Грязева, 2013; О. Рибаківа, 2016) свідчить про те, що на сучасному етапі розвитку фізичної культури та спорту необхідним є пошук нових засобів та методів тренувань, які б сприяли покращенню функціонального стану, підвищенню рівня рухової підготовленості, і як наслідок зміцненню стану здоров'я молоді [3].

Кросфіт на сьогоднішній день є одним з „брендів” фітнес занять, який набуває великої популярності серед молоді, оскільки дозволяє виконувати вправи усім одночасно, що забезпечує

високу щільність тренування, з максимальною варіацією наявного інвентарю та обладнання.

Кросфіт (CrossFit) – це новий напрям у фітнесі, це спеціально розроблена система, яку прийнято називати функціональним тренінгом. Програма тренувань з кросфіту була заснована колишнім гімнастом США Грегом Глассманом, вона поєднує в собі тренування швидкості, силові вправи, витривалість в аеробних навантаженнях [1].

За даними М. Мурашевої кросфіт – це метод колового тренування, програма якого складається з функціональних вправ високої інтенсивності, які постійно змінюються [2].

За рахунок своєї масштабності комплекс тренувань з кросфіту є універсальним. Він цілком підходить для молоді з різним рівнем підготовки і різної статі. Як різновид фітнесу, кросфіт любляють дівчата, які бажають отримати гарну фігуру. Одним словом програма кросфіту з успіхом може застосовуватися абсолютно для всіх, навіть для спеціальних медичних груп.

Кросфіт – тренування на мобільність суглобів, розвиток еластичності і гнучкості м'язового корсета. Стретчинг займає досить вагоме місце у системі тренувань з кросфіту. Саме тому його можна рекомендувати як дієвий засіб для відновлення організму після різних травм і оперативних втручань.

Система тренувань кросфіту охоплює максимальну кількість м'язів людини за досить невеликий відрізок часу – близько 40-50 хвилин (WOD – workout of the day). Завдяки цьому максимально швидко можна здійснити коригування тіла за рахунок зниження жирової маси, при цьому не спалюючи м'язову масу.

Одна з головних його переваг – це здатність одночасно і рівномірно розвивати всі фізичні якості, які необхідні для поліпшення рівня здоров'я [2]. Основна програма тренувань в кросфіт спорті поділена на групи:

- кардіо – тренування, які розвивають витривалість, поліпшують гормональний фон, покращують роботу серцевого м'яза, легенів. Цей сегмент включає в себе роботу зі скакалкою, велосипед, біг, плавання;

- гімнастика, допомагає поліпшити володіння власним тілом. Це вправи на перекладені, брусах, гімнастичних кільцях;

- силові вправи, які розвивають потужність. Тренування цього сегмента включають в себе елементи пауерліфтингу (роботи зі штангою), важкої атлетики та гирьового спорту [2].

Кросфіт будується на чотирьох базових принципах .

Перший – різноманітність. Щоб досягти максимального результату не треба концентруватися на чомусь одному, необхідно старатися вносити в тренінг нові, несподівані елементи. Кросфіт широко застосовує методи і засоби з тренування легкоатлетів, штангістів, гімнастів, акробатів, веслярів.

Другий головний принцип – це функціональність наших рухів. В фітнес-залах панує культ тренажера, найскладнішого механічного пристосування, нібито призначеного для детального опрацювання нашого тіла. Штанги, гирі, перекладини, кільця, вага власного тіла, скакалка – ось те, що нам потрібно для придбання ідеальної форми.

Третім компонентом є поступовість і масштабованість завдань. Ніколи не змушуйте себе робити ті рухи, які Ви належно не освоїли та не закріпили.

Повинна бути поетапність в освоєнні нових вправ. Програма підбирається індивідуально, залежно від фізичної підготовки.

Четвертий принцип, котрий поєднує воедино всі інші – інтенсивність. На тренуваннях треба бути сконцентрованим і не відволікатися на дрібниці. Всі завдання виконуються на час, який фіксується кожним учасником тренування, незалежно від рівня підготовки. На тренуванні треба викладатися повністю [3].

Упровадження на заняттях з фізичного виховання вправ із кросфіту – є засобом збільшення рухової активності, яка сприяє покращенню фізичної й розумової працездатності, активізації психічних процесів, позитивному впливу на навчальну діяльність.

Оскільки ефективність оздоровлення студентів під час занять за розкладом ЗВО є недостатньою, більшість науковців пропонує покращити стан студентської молоді за рахунок відвідування спортивних секцій при вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел:

1. Вправи Кроссфіт. Кросфіт – вправи, комплекси. Кросфіт для дівчат. URL : <http://faqkr.ru/sport-i-fitness/123893-vpravi-krossfit-krossfit-vpravi-kompleksi-krossfit.html> (дата звернення : 12.11.2020)

2. Мурашева М. В. Круговая тренировка (кроссфит) как инновационная форма проведения занятий по физической культуре в условиях вуза. *Педагогический опыт : теория, методика, практика* : материалы VI междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 19 февр. 2016 г.) / редкол. : О. Н. Широков. Чебоксары : ЦНС „Интерактив плюс”, 2016. № 1 (6). С. 357–358.

3. Рыбакова Е. О. Совершенствование профессионального образования студентов физкультурного вуза средствами фитнеса. *Известия Тульского гос. ун-та. Физическая культура. Спорт*. 2015. Вып. 3. С. 58–63.

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ФАХОВИЙ
КОЛЕДЖ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»**

Адреса: м. Хмельницький,
вул. Ярослава Мудрого, 2А

тел. (0382) 70-45-56, 096-399-37-00

viber 066-168-12-82

www.hist.km.ua

e-mail: hist.km.nauka@gmail.com

Instagram [hist_university_ukraine](https://www.instagram.com/hist_university_ukraine)

Facebook www.facebook.com/hist.ua

Канал на YouTube ХІСТ Університет Україна

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ 2020

